

**T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ**

**DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AB ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AB
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRKİYE İLE RUSYA ARASINDAKİ İKİ TARAFLI YATIRIM
ANLAŞMASI ÇERÇEVESİNDE RUSYADA YATIRIM
Yüksek Lisans Tezi**

**ARSEN TOMA
100044057**

**Danışman :
Yrd. Doç. Dr. Ebru Şensöz Malkoç**

**İSTANBUL
2018**

T.C. İSTANBUL T CARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
İSTANBUL T CARET ÜNİVERSİTESİ
DİŐ T CARET
ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Yüksek Lisans programı  ğrencisi... Uluslararası Ticaret Hukuku ve Avrupa Birliği/Tezli
Türkiye ile Rusya Arasındaki İktisadi Yatırım
Anlaşması Gerevesinde Rusyada Yatırım...baŐlıklı tez alıŐması,
Enstitümüz Yönetim Kurulu ..27.06.2018...tarih ve119-2.....sayılı kararıyla oluŐturulan jüri tarafından
oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	UNVANI, ADI SOYADI	İMZA
TEZ DANIŐMANI	Dr. Öğr. Üyesi Ebru ŐENŐ�Z MAUKOĞ	
JÜRİ ÜYESİ	Prof. Dr. Yücel OĞURCU	
JÜRİ ÜYESİ	Dr. Öğr. Üyesi Fatih SERBEST	

(*) Yüksek lisans tez savunma jürileri en az biri kurum dışından olmak üzere danışman dahil en az üç  ğretim üyesinden oluŐur. Jürinin üç kiŐiden oluŐması durumunda eŐ danışman jüri  yesi olamaz. EŐ tez danıŐmanının jüri  yesi olması durumunda asıl jüri beş üyeden oluŐur.

İÇİNDEKİLER:

ÖZET.....	5
ABSTRACT.....	6
KISALTMALAR.....	7
Giriş.....	8
BİRİNCİ BÖLÜM.....	10
1. Yabancı Yatırımlarının Tanımı ve Hukuki Çerçevesi.....	10
1.1 Yabancı Yatırımının Dünya Çapında Gelişmesi.....	10
1.2 Yabancı Yatırımcının Aradığı Şartlar ve Temel Amaçlar.....	10
1.3 Yabancı Yatırımın Ülkelere Sağladığı Yararlar.....	11
1.4 Sermaye Kavramı.....	12
1.5 Yabancı Yatırım Çeşitleri.....	12
1.5.1 Portföy Yatırımları (Dolaylı Yatırımlar).....	12
1.5.2 Doğrudan Yabancı Yatırımları.....	13
1.5.3 Portföy Yatırımından Farkları.....	13
İKİNCİ BÖLÜM.....	15
2. Yatırım Ortamının Önemi.....	15
2.1 Yatırım ortamı ve yatırımlar.....	15
2.2 Rusya’da Yatırım Ortamı ve Doğrudan Rusya Yatırım Fonu.....	16
2.3 Rusya Federasyonunun yatırım iklimini geliştirmek için yapılan ilk adımları.....	17
2.3.1 İnşaat prosedürlerinin sadeleştirilmesi (kolaylaştırması).....	18
2.3.2 İş ortamının farklı bölgelerde geliştirilmesi.....	18
2.3.3 Altyapı sınırlamalarını kaldırma.....	19
2.3.4 Göç prosedürlerinin kolaylaştırması.....	19
2.3.5 Gümrük idaresinin geliştirilmesi.....	19
2.3.6 Vergi politikası.....	20
2.3.6.1 Küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi.....	20
2.3.6.2 İnsan sermayesine yatırım yapılması için stimülasyonun sağlanması.....	20
2.3.6.3 Entellektüel çalışmaları ağırlıklı olarak uygulayan ve inovasyon stimülasyonu faaliyetini gösteren şirketlere destek sağlanması.....	20

2.3.6.4 Yüksek teknoloji şirketlerinin yatırımlarının teşvik edilmesi	21
2.3.6.5 Sosyal açıdan önemli sektörlerin bakımı ve belirli kategorilerdeki vergi mükelleflerinin vergilendirilmesi geliştirilmesi.....	21
2.3.7 Kurumsal mevzuatın geliştirilmesi	21
2.3.8 Ceza kanunun serbestleştirilmesi.....	21
2.3.9 İdari engellerin azaltılması.....	21
2.3.10 Federal icra yönetim kurumların faaliyetlerinin yatırım iklimini geliştirilmesinde performans değerlendirme kriterleri geliştirmesi.....	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	22
3.1 Rusya Federasyonu'nda Yabancı Yatırıma İlişkin Düzenlemeler.....	22
3.1.2 Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu Arasındaki Yatırım İlişkilerinin Seyri	24
3.2 Yabancı Yatırımlarının Milletlerarası Yasal Düzenlemesinin Kaynakları.....	28
3.2.1 Çok Taraflı Anlaşmalar.....	28
3.2.2 İki Taraflı Anlaşma	30
A. Rusya'da İki Taraflı Yatırım Anlaşmaları	32
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	32
4. İki Taraflı Yatırım Anlaşmalarının Temel Özellikleri.....	32
4.1 Genel Olarak	32
4.2 İki Taraflı Yatırım Anlaşmalarının Akdediliş Nedenleri.....	33
4.3 Anlaşmanın Temel Maddeleri ve Hükümleri	35
4.4 Anlaşmada Yer Alan Genel İlkeler.....	36
4.4.1 Şeffaflık.....	36
4.4.2 Karşılıklık.....	37
4.4.3 İşbirliği	37
4.4.4 Eşitlik	37
4.5 Anlaşmanın Kapsamı	38
4.6 Anlaşmanın Amacı ve Önemi.....	39
4.6.1 Temel Amacı.....	39
A. Sermaye Akımı Açısından Önemi	40
B. Anlaşmalarının Akit Devletler Açısından Oynadığı Rol	40

BEŞİNCİ BÖLÜM.....	41
5. Anlaşmada Yer Alan Tanımlar ve Maddeler	41
5.1 “Yatırım” Tanımı	41
5.2 “Yabancı Yatırımcı” Tanımı.....	42
5.3 Diğer Tanımlar	43
5.4 Yurt Dışı Uyruklu Personelin İstihdamı	44
5.5 Kapital, Kazanç ve Gelir Aktarımı	45
5.6 Uyuşmazlıkların Çözümü	46
5.6.1 Akit Devletler Arasındaki Uyuşmazlıklar	46
5.6.2 Yatırımcı ile Akit Devlet Arasında Olan Uyuşmazlıklar.....	48
5.7 Zararların Tazmini	49
5.8 Halefiyet.....	49
5.9 Şeffaflık ve İstikrar Kaydı.....	50
5.10 Anlaşmanın Uygulanması, Yürürlüğe Girme ve Süresi	50
SONUÇ	51
Kaynaklar:	52
İnternet Kaynakları:	56

ÖZET

Yabancı Yatırım, liberalleşen dünya düzeniyle birlikte ülkelerin ekonomileri ve kalkınmaları üzerinde oldukça etkili bir araç haline gelmiştir. Yabancı Yatırımlar - sermaye oluşumu, teknoloji, insan kaynakları gelişimi ve yönetimi, ticaret ve rekabetçilik ile çevre kanalı yoluyla ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınma süreçlerini etkilemektedir. Küresel ekonomi, çok kutuplu bir büyüme perspektifi göstermektedir. Bu küresel eğilimde, gelişmekte olan ülkelerin uyguladıkları politikalar oldukça önem taşımaktadır. Nitekim gelişmekte olan ülkelerin çektikleri Yabancı Yatırımların büyüklüğü ve sektörel dağılımı, bu ülkelerin teknolojik gelişmelerine ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına önemli derecede katkı sağlamaktadır. Bu noktada, ülkelerin ulusal ve bölgesel düzeyde uygulayacakları stratejilerin hem küresel hem de ülke ekonomileri bağlamında önemli etkileri olmaktadır.

Çalışmada, öncelikle dünyada sermaye hareketi hakkında literatür çalışması yapılmıştır. Ardından, Rusya'da mevcut durumu analiz edilmiştir. Rusya'da yatırım mevzuatının özelliklerini analiz etmek ve yatırım iklimini iyileştirmek için alınacak tedbirleri özetlemek amaçlanmıştır. Rusya'da bir yatırım ortamı yaratmak ve yatırım fırsatları hakkında yatırımcılara bilgi erişimini sağlamak amacıyla yapılmıştır.

Belirlenen görevleri çözmek için, gözlem yöntemi, bilgisayar modelleme yöntemleri, ekonomik-matematiksel yöntemler uygulanmıştır. Araştırmanın teorik ve metodolojik temelleri uluslararası ekonomik ilişkiler ve sermaye transferi teorisi alanındaki önde gelen yabancı ve Rus ekonomistlerin eserleri olmuştur. Çalışmada, Rusya'nın yasama organları, Rusya Federasyonu Başkanı, Rusya Federasyonu Hükümeti Kararnameleri, Rusya Federasyonu yürütme organlarının kararları incelenmiştir. Tez araştırmasının veri tabanı aynı zamanda Rusya ve uluslararası organizasyonların istatistiki kaynakları, bilimsel, pratik, konferans ve seminer materyalleri ile arşiv verileri olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, bilimsel yenilik ve küreselleşme koşullarında Rus ekonomisine Yabancı Yatırım çekmek, uyuşmazlıkları çözmek için kamu politikalarının oluşumuna kavramsal yaklaşımlar geliştirmektir. Sistematiik tedbirler arasında yüksek teknoloji, doğrudan yabancı yatırımların ve devlet desteğinin dünya tecrübesi analizi, ülkenin dünyadaki jeoekonomik konumunun geliştirilmesi ve güçlendirilmesi, yenilikçi bir modele geçişi hızlandırmak için Rus ekonomisinin yüksek teknoloji sektörlerinde Uluslararası yatırımların çekilmesi için etkili mekanizmalar kurmak sayılabilir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Sermaye, Türkiye Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Portföy Yatırımları, Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Yatırım İklimi.

ABSTRACT

With the liberalized world, foreign Investment has become a very effective tool on countries' economies and developments. Foreign Investments - affects economic growth and development processes of countries through capital formation, technology, human resources development and management, trade, competitiveness and environmental channels. The global economy has a multipolar perspective of growth. In this global trend, the policies implemented by the developing countries are very important. As a matter of fact, Foreign Investments, which are taken up by developing countries, makes a significant contribution to the technological development of these countries and their achievement of sustainable development targets. At this point, the strategies that countries will implement at the national and regional levels have significant implications, both in the context of global and country economies.

In the study, firstly literature studies about capital movement in the world were done. Then, the current situation in Russia has been analyzed. Analysis of the characteristics of Russia in investment legislation, which is designed to summarize the measures that need to be taken to improve the investment climate. In order to create an investment environment in Russia and to provide information access to investors about investment opportunities.

Observation methods, computer modeling methods, economic-mathematical methods have been applied to solve the assigned tasks. The theoretical and methodological basis of the research has been the work of leading foreign and Russian economists in the field of international economic relations and the theory of capital transfer. In the study, the decisions of the Russian legislative bodies, the President of the Russian Federation, the Decisions of the Government of the Russian Federation and the executive bodies of the Russian Federation were examined. The database of the thesis research has also been archived with the statistical resources of Russia and international organizations, scientific, practical, conference and seminar materials.

The aim of this work is to attract conceptual approaches to the formation of public policies in order to attract foreign investment to the Russian economy and resolve disputes in the context of scientific innovation and globalization. Among the systematic measures, high technology, analysis of world experience of foreign direct investment and state support, development and strengthening of the

country's geoeconomic position in the world can be considered to establish effective mechanisms for attracting international investments in the high-tech sectors of the Russian economy to accelerate an innovative model transition.

Keywords: Foreign Capital, Turkey, Russian Federation, Portfolio Investment, Foreign Direct Investment, Investment Climate.

KISALTMALAR

AB Avrupa Birliği
ABD Amerikan Birleşik Devletleri
ASEAN Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
BDT Bağımsız Devletler Topluluğu
BIT İki Taraflı Yatırım Antlaşmaları
RFİ Doğrudan Rusya Yatırım Fonu
DTÖ Dünya Ticaret Örgütü
GATS Hizmet Ticareti Genel Anlaşması
ICSID Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü İçin Uluslararası Merkez
IMF Uluslararası Para Fonu
KEİ (ЧЭС) Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü
MAI Çok Taraflı Yatırım Anlaşması
MIGA Çok Taraflı Yatırım Garanti Kuruluşu
OECD Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
RF Rusya Federasyonu
RSFSC Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti
SSCB Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TRIMs Ticari İlişkili Yatırım Tedbirleri Anlaşması
UNCITRAL Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu
YKKT Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşviki Hakkında Anlaşması
YYHK Yabancı Yatırımlar Hakkında Kanun

Giriş

Teşvik uygulamalarına başvuran ülkelerin, bu uygulamalara başvuru nedenleri arasında sermaye yetersizliği büyük önem taşımaktadır. Ülkelere yabancı sermayenin akışının sağlanabilmesi bakımından da yatırımcıların özendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda devletin ekonomik ve siyasi istikrarının olması, garanti sağlanmasının yanında mevzuata da uygun olması, yatırımcının yatırım yapacağı devlet için en önemli etkenlerden birisidir. Bunların dışında farklı yatırımcıların yatırımlarını pozitif yönde etkileyen nedenler olarak, büyük bir iç pazara, rekabeti koruma şartlarına, işgücünün niteliğine, aktarılabilirlik, sınai mülkiyet haklarının korunması, kazanç, gerçekçi döviz kurlarına, yeterli altyapı, uluslararası standartlara vergi muamelesi ve diğer özendirmeler listelenmesi de sıralanabilmektedir. Yatırımcılar az maliyetle yüksek kâr elde etme politikası taşıdıklarından, niteliklerine uygun olan devleti seçmektedirler. Bu yüzden, yabancı yatırımcılar farklı olarak sermaye getirdikleri için birtakım hak, imkan ve kolaylıkların sağlanması önemlidir. Bir başka deyişle, ülkeye yatırım yapan yabancıya, yatırım yapması nedeniyle, uygulanan standart hükümlerin dışında başka hükümler uygulanmalıdır. Buna örnek olarak Rusya'da, yatırımcıları ülkeye yatırım yapmasının teşvik etme açısından hukuki düzenlemeler ile hak ve kolaylıklar tanınmıştır. (Goluboviç A. D., 1993, s. 3)

Yapılan yatırımlar sayesinde insanlara kendi yetenekleri ve eğitim durumlarına uygun istihdam fırsatları sunulabilmekte, yaşamlarını devam ettirmeleri ve hayat seviyelerini yükseltmeleri için gerekli mal ve hizmetler sağlanmakta, eğitim, sağlık ve diğer kamu hizmetlerinin finansmanı için gerekli vergi gelirlerine kaynak oluşturulmaktadır. İşte bu nedenle, yatırımlar bir ülkenin büyüme ve refah düzeyi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. (Günday Ecer E., 2008, s. 5)

Yatırımın korunması ve teşviki hususunda, Türkiye Hükümeti ile Rusya Hükümeti arasında gerçekleştirilen iki taraflı anlaşma, tarafların yatırımcı ve yatırımlarına ilişkin kurallarını, yatırımlara yapılacak olan davranışı düzenleyen yönetmeliği kapsamaktadır. (Shevchenko L. M., 2008, p. s. 4)

Rusya'nın yabancı devletler ile arasındaki yatırım iş birliğinin artırılması bakımından en önemli koşullardan birisi, uygun yatırım ikliminin oluşturulmasıdır. Yatırımların korunmasına ve karşılıklı teşviki ilişkin devletler arasında gerçekleştirilen anlaşmalar yatırımlarının korunması açısından gerekli güvenceyi sağlamaktadırlar. Bu tür anlaşmalar yabancı yatırımların akışını teşvik etmekte ve devlet ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadırlar. Bu bağlamda yabancı yatırımcılara, anlaşmalar sayesinde devlet kaydının gözetimi ve yatırımı

için faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri açısından bütün garantiler sağlanmaktadır. (Popova, 1998, s. 46)

2016 yılında, yatırımcılar ve devlet arasındaki uyuşmazlıkların çözümü için prosedür çerçevesinde 62 dava başlatılmıştır. Bu, bir önceki yıla göre daha azdır, ancak 2006-2015 döneminin on yıllık ortalamaya göre daha fazladır (yılıda 49 dava). 1 Ocak 2017 itibariyle, iyi bilinen anlaşmazlıkların toplam sayısı 767'ye ulaşmıştır. Bugüne kadar, başlatılan bir veya birkaç davada 109 katılımcı ülke bulunmaktadır. Bazı durumlarda olduğu gibi, tahkim gizli tutulabilir, mevcut ve geçmiş yıllardaki gerçek uyuşmazlık sayısı daha yüksek olabilir. 2016 yılında, 41 tahkim anlaşmazlığı hakkındaki kararlar kamuoyuna açıklandı. Usuli aşamada, bu davalarla ilgili kararların yaklaşık yarısı devletler lehine yapılmıştır. Fakat davaların incelenmesinin esasa ilişkin değerlendirme aşamasına ulaştığı durumlarda, çoğunlukla yatırımcılar kazandığını görmekteyiz. (Birleşmiş Milletler, 2017)

Bütün bu bilgilerin ışığında Birinci bölüm, yabancı yatırımın genel tanımından oluşturmaktadır. Bu bölümde ayrıyeten yatırımların karşılıklı özendirme ve korunması ile ilgili iki devlet arasındaki iktisadi iş birliği anlaşmalarının elverişli koşulların oluşturulması ve geliştirilmesi, yurt dışı sermayenin kamulaştırmaya karşı ve hakların korunması açısından garanti sağlanması, yabancı yatırımcı ile ev sahibi ülke arasında uyuşmazlıkları için çözüm yollarının tespit edilmesi.

İkinci bölümde ise, taraflar arasında gerçekleştirilen anlaşma ve iki taraflı yatırım anlaşması ile sağlanan koruma ele alınmıştır. Çalışmamızda konunun ekonomik boyutlarına gerektiği lde yer verilmiş; ancak, konu daha çok hukuki açıdan incelenmiştir. Bu bağlamda Rusya ve Türkiye arasında akdedilmiş olan iki taraflı yatırım anlaşmasının ve ilgili mevzuatın yatırımcılara getirdiği haklar, kolaylıklar ve yükümlülükler incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Yabancı Yatırımlarının Tanımı ve Hukuki Çerçevesi

1.1 Yabancı Yatırımının Dünya Çapında Gelişmesi

Uluslararası şirketlerin ve yurt dışı sermayeyi ihraç eden ülkelerin karşılaşılabilecekleri riskleri sıfıra indirme potansiyeli bulunmaktadır. Bu potansiyel girişimcilerin iş yapacakları yerlerin önceden belirlenmesi ve doğrudan yabancı yatırımın bulunması açısından son derece önemlidir. Bu durum, serbest piyasa ekonomisinin giderek geniş çapta dağıtılması ve devletin ekonomiye müdahalesini azaltması ile birlikte, yurt dışı sermayesinin çekilmesi konusunda ciddi bir rekabete neden olmuştur. Yukarıda belirttiğimiz uygun iş birliği çerçevesinde, yurt dışı yatırımlar dünyada önemli bir pozisyon almıştır. Bundan dolayı, hemen hemen ülkelerin çoğu yabancı sermaye için daha elverişli ortam sağlamaya başlamıştır. Geçmiş dönemlerde yabancı yatırımı ülkeye çekme isteklerinin nedenleri, sermaye açığını kapatmak, işsizlik sorunlarını gidermek ve teknolojik anlamda gelişmeler sağlamaktı. Günümüzde ise, yabancı yatırım; insan kaynaklarının geliştirilmesi, ekonomiğe destek sağlaması, çevrenin korunması gibi olguları da beraberinde getirmektedir. (Shokirov İ. Z., 2016, s. 23)

1.2 Yabancı Yatırımcının Aradığı Şartlar ve Temel Amaçlar

Yabancı sermaye yatırımcısının bir ülkeye yatırım yaparken hedeflediği çeşitli amaçlar vardır. Bunlar özetle;

- Kar sağlama amacı,
- Kalkınmakta olan ülke piyasasına girerek bu piyasayı elinde tutmak,
- Kalkınmakta olan ülkedeki ham maddeleri kontrol altında tutarak, bunları işleyerek dünya piyasasına sürmek olarak belirtilebilir.

Yabancı yatırımcı, yatırım yapacağı ülkede belirli şartların gerçekleşmesini arar. Bunlar özetle;

- Ekonomik, mali ve siyasi istikrar,
- Hükümetlerin yabancı sermaye ve özel girişim hakkındaki olumlu tutumları,
- Kar ve sermaye transferlerin güvenceli ve kolay olması,
- İş gücünün ucuzluğu,
- Piyasa hacmi,

- Liberal dış ticaret rejimi,
- Hukuk ve yargı düzeninin güvenilirliği,
- Yabancı sermayenin ticari olmayan risklere karşı korunması ve uyuşmazlıkların çözümünde milletlerarası tahkimin yargı yolu olarak kabul edilmesi gibi konulardır. (Chelikel & Gelgel, 2017, s. 202)

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının %98'i sanayi sektörü gelişmiş ülkeler tarafından yapılmaktadır. Bunların içinde Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, Almanya ve Japonya gibi ülkeler yer almaktadır ve bu yatırımların çoğunluğu yine gelişmiş ülkelere gitmektedir.

Bu ülkeler Dünya üzerinde dış yatırımları kendi saflarına çekebilmek ve rekabette ilk sıraları alabilmek için yatırımcılarına ekstra imkanlar da tanımaktadırlar. Öncelikli olmak üzere, bina tahsis edilmesi, hatta altyapısı hazırlanmış arsa verilmesi, devlet dairelerinde istenilen idari belgelerin azaltılması ve vergi muafiyetinin tanınması gibi imkanları dış yatırımcılara sağlamaktadır. Ayrıca, bu özendirmeler, esas olarak düzenli ortama karşıt olarak gelişmiş finans sektörüne, sermaye için geliştirilmiş koruyucu mekanizmalara ya da enflasyona endeksli faktörlere ve benzeri unsurlara ilaveten tanınmaktadır. (Kostunina & Liventsev, 2001, s. 1)

1.3 Yabancı Yatırımın Ülkelere Sağladığı Yararlar

Yabancı yatırımlar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin mevcudiyeti ve bu ülkelerin ekonomik bakımdan gelişmesi ve kalkınması için hayatı önem taşımaktadır. (Tiryakioğlu, 2003, s. 33-35)

Yabancı yatırımları oluşturan nedenler, sermaye sahiplerinin ve bu yatırımları ülkelere çekmek isteyen devletlerin örtüşmeyen çıkarları açısından farklılık göstermektedir. Bundan dolayı, doğrudan yabancı yatırımı belirleyen en önemli faktörlerinden biri de uluslararası şirketlerin beklentileri ve ülkeye başka şekillerde giren yabancı sermaye hareketlerinin süreklilik gösteren makroekonomik politikalarıyla ve o ülkenin çıkarları ile çakıştığı ölçüde ülke yararına olduğu kabul edilmektedir. (Kar & Kara, 2003, s. 50)

Ekonomi gelişme düzeylerine göre her ülke, yabancı sermayeden ekonomisine doğrudan ve dolaylı katkı sağlayarak, yabancı yatırımı çekmeye çabalar. Altyapının gelişme istikrarı, iç pazarın kapasitesi, siyasi düzen, kambiyo dengesi, tecrübeli iş gücünün var olması ve makroekonomik faktörler burada büyük rol oynamaktadır. Ev sahibi devlet için en önemli unsur, yabancı bir yatırımcılara güven garantisini vermesi ve istikrarlı bir yasal süreç sağlayan yatırım politikasının uygulanmasıdır. Yatırım politikası, yabancı yatırımın ev

sahibi ülke ekonomisine yabancı yatırımın girişini düzenleme için gerekli yöntemleri ve vasıtalarını tespit eder. (Kostunina & Liventsev, 2001, crp. 3)

Yabancı yatırımcıdan beklenen yararlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

- Ülkeye yeni yatırımların yapılması,
- Yeni teknolojinin ülkeye getirilmesi,
- Yeni iş gücü alanlarının açılması,
- Ülkede belirli malların üretilmesi yolu ile yaşam standardının yükseltilmesi,
- İhracatın arttırılması ve döviz girdisinin sağlanması ve
- Sermaye piyasasının güçlenmesidir. (Chelikel & Gelgel, 2017, s. 202)

1.4 Sermaye Kavramı

Yurt dışı sermaye, bir ülkenin ekonomik gücünü artırmak için diğer ülkelere sağladığı mali ya da teknolojik kaynaklar olarak tanımlanabilir. (Petrosyan S. A., 2015, s. 44)

Finansal veya teknolojik kaynaklar, bir ülkeden diğerine borç veya yatırım ve üretimde katılım olarak aktarılır. Bu durumda, yatırımcı ülkenin kazanç veya rant şeklinde mülkiyet hakkı oluşturulmaktadır. Ülkede mevcut sermaye stoku yetersiz olduğu durumda açık yabancı sermaye ile dışarıdan temin edilir. (SÖNMEZOĞLU F., 2000, s. 279)

Rusya'da yabancı yatırımcılara için çıkarılan “Yabancı Yatırımlar Kanunu”nun 3. maddesinde “Yabancı yatırımcıların kar amaçlı göstermiş olduğu çeşitli girişimcilik faaliyetleri bir yatırım şeklidir” şeklinde yabancı yatırım konusunda bir açıklama yer almaktadır. (http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_16283/) Buradan hareketle yabancı yatırım çeşitlerinden Portföy Yatırımları ve Doğrudan yabancı yatırımlara ilişkin açıklamalarda bulunmak yerinde olacaktır.

1.5 Yabancı Yatırım Çeşitleri

1.5.1 Portföy Yatırımları (Dolaylı Yatırımlar)

Portföy yatırımları, kısa vadeli sıcak para hareketleri olarak nitelendirilmektedir. Bu yatırımlar kriz dönemlerinde ani sermaye çıkışlarına neden oldukları için gelişmekte olan ülkeler açısından olumsuz etkileri nedeniyle özellikle tercih edilmeyen yatırımlardır. (Chelikel & Gelgel, 2017, s. 199)

Portföy yatırımları, spekülatif amacı ağırlıkta olan, herhangi bir istikrarı olmayan ekonomik kaynaklar olarak tanımlanmaktadır. Bu yatırımlar ülkeye hızlı

bir şekilde girer, ancak küçük bir sorun ya da olumsuz gelişme ile ortaya çıkan olumsuz sonuçları da hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Elektronik ortam sayesinde bu süreçlerin giriş çıkışları dakikalara kadar inebilmektedir.

Portföy yatırımı yapan şirketin, yatırım yaptığı şirketin yönetimi üzerinde doğrudan bir etkisi yoktur. Firma sadece satın aldığı oranında hisse sahibidir. Faiz, gelir ve amortisman gibi şartların önceden belirlendiği portföy yatırımları ağırlıklı olarak yabancı para borçlarını temsil etmektedir. (Yuhimenko & Pavlenko, 2010, s. 69)

1.5.2 Doğrudan Yabancı Yatırımları

Doğrudan yabancı yatırımları ise, genel olarak, uzun süreli ticari çıkar elde etmek amaçlı, şirket yönetiminde uzun vadede söz sahibi olmaya yeterli düzeyde hisse alımı ile gerçekleşen yatırımlar olarak tanımlanmaktadır. Doğrudan yatırımların dünyada en çok uygulanan hukuksal şekli şirket evlilikleri ve özelleştirmedir. (Chelikel & Gelgel, 2017, s. 199)

Doğrudan yabancı yatırımların gelişmekte olan ülkelerin, kalkınmaları bakımından çok önemli olduğu belirtilmektedir. Bunun gibi yatırımlar, geliştirme sürecinde devletler için uzun vadeli eğitim, finansman, teknoloji, üretim sırrı, işletme uzmanlığı ve birleşmesini sağlamaktadır. Bu sorunların farkında olan ülkeler, doğrudan yabancı yatırım ülkelerinde yapılabilecekleri de göstermektedir. Fakat bu doğrudan yapılan yatırımlar gelişmekte olan ülkelere kolay kolay gitmez çünkü, gelişmiş ülkeler ilk önce kendi aralarında bunu gerçekleştirmeyi tercih eder. Bu nedenle, doğrudan yabancı yatırımlar için gerekli olan yatırım ortamı, siyasi düzen ve kazanç fırsatları, gelişmiş ülkelerde kalkınma süreci açısından gelişmekte olan ülkelere göre çok daha elverişlidir. (Selçuk & Kemal, 2005, s. 149-160)

Güney Amerika Birleşmiş Milletler komisyonu tarafından yapılan araştırmaya göre yurt dışı sermayelerin gelişmemiş ülkelerdeki yatırımlarının sebebi esasında bir sömürü olarak nitelendirilmektedir. Böylece, yurt dışı sermaye bu devletlerin, az gelişmişliğini sürekli artıran özellikler taşımaktadır. (Tiryakioğlu, 2003, s. 46)

1.5.3 Portföy Yatırımından Farkları

Doğrudan yatırımların daha iyi anlaşılabilmesi bakımından portföy yatırımlarından farklarının ortaya konulması gerekmektedir. Bu farklılıklar ise şu şekilde sıralanabilir;

- Doğrudan yatırımlar esnek, portföy yatırımları ise sabit faiz ödemesini gerektirir. (Yevstigneev V. R., 2002, s. 35)

- Doğrudan yatırımlar genelde endüstriye odaklanır ve portföy yatırımları ise daha genel bir karakter taşımaktadır.

- Doğrudan yatırımlar yabancı mülkiyetinin ve şirketlerinin üzerinde kontrolünü artırır, portföy yatırımları da doğrudan yerli mülkiyeti ve kontrolü etkilemez. (Tiryakioğlu, 2003, s. 10)

- Doğrudan yatırımlarda, yatırıma ilişkin karar alma yetisi ve denetim yatırımcının elindedir. Portföy yatırımlarında ise yönetimde doğrudan bir etkinlik yoktur.

- Doğrudan yatırımlar, işletme bilgisi ve üretim teknolojisini kapsarken, portföy yatırımları, sadece sermaye transferini kapsar.

- Portföy yatırımcı, risk gördüğünde yatırımını derhal çekebilmekte ve diğer dolaylı yatırımlarına transfer edebilmekte iken; bu fırsat ev sahibi ülkeyi hemen terk etme imkanı olmayan yabancı doğrudan yatırımlar bakımından söz konusu değildir.

- Dolaylı yatırım, ev sahibi ülkede yabancı yatırımcının fiziki mevcudiyetini gerektirmezken; doğrudan yabancı yatırım, yabancı yatırımcının ve onun idari personelinin ev sahibi ülkede devamlı mevcudiyetini gerekli kılmaktadır.

- Doğrudan yabancı yatırımları, dolaylı yatırımlardan ayıran bir diğer unsur, doğrudan yabancı yatırımların büyük ölçüde “çok uluslu şirketler tarafından yapılması”dır (Chelikel& Gelgel, 2017, s.199).

Yabancı yatırımcılar, farklı şekillerde doğrudan yatırım yapabilmektedir;

Bunlar, yurt dışından getirilen;

- Konvertibl para şeklinde nakit sermaye,
- Şirket menkul değerleri,
- Makine ve teçhizat,
- Fikri ve sınai mülkiyet hakları,

Yurt içinden sağlanan;

- Yeniden yatırımda kullanılan kar, hasılat, para alacağı veya mali değeri olan yatırım ile ilgili diğer haklar,
- Doğal kaynakların aranması ve çıkarılmasına ilişkin haklar, doğrudan yabancı yatırım değerleri olarak kabul edilmiştir. (Chelikel & Gelgel, 2017, s. 204)

İKİNCİ BÖLÜM

2. Yatırım Ortamının Önemi

2.1 Yatırım ortamı ve yatırımlar

Doğrudan yurt dışı sermaye yatırımları yapmak için karar veren bir firmanın, iktisadi durumu ve politika istikrarının yanı sıra yatırımın gerçekleştirileceği ülkenin hukuki düzeni önem taşımaktadır. Hukuk düzeninde ve işleyişinde yaşanan aksaklıklar yatırımcı bakımından caydırıcı bir nitelik taşımaktadır. (Koçemasova A. V., 2013, s. 132)

Yabancı yatırımcıyı ülkeye çekmek için gerekli şartları sağlayarak iyi bir düzen hazırlamak gerekmektedir. Yatırımcının yabancı bir devlete yatırım yapmaya karar vermesini etkileyen birçok neden bulunmaktadır. Bu anlamda yatırımcının yatırım yapacağı ülkenin hukuki düzenini bilmesi yatırıma ilişkin vereceği kararlar bakımından önemli bir rol oynamaktadır. Bu bakımdan kazanç aktarımı, kamulaştırmanın engellenmesi ve yerli yatırımcıyla aynı davranışlara tabi olma gibi hukuki düzenlemelerle kendisini garanti altına almak isteyen yabancı yatırımcılar, aynı biçimde yaşanacak olan problemler ile ilgili de ulusal değil uluslararası hukuk kurallarını kullanmak istemektedirler. (Gilmundinov V. M., 2016, s. 58)

Dünya genelinde, karlarını ve pazar payını yükseltmeye çalışan yatırımcılar, diğer şartlar olumlu olsa bile, yatırımlardan yasal olarak güvenli olup olmadıklarına ve yatırımları yönetecek kuralları bilmediklerine yatırım yapmazlar. Yurt dışı yatırımın temel amacı, risk oranını düşürerek yüksek kazanç elde etmektir. Temel olarak yatırımcılar için ana sorunların birisi de yasal anlamda ülkeye muhalif olmasıdır. Yatırımcılar yatırım yapacak devletin hükümeti ile ilişkilerin temas etmesinden doğan bir eşitsizlikle karşılaşır. Dolayısıyla, kamu gücüne dayalı kamulaştırma, vergi oranlarını yükseltme veya tek taraflı yasal işlem yapma hakkına sahip olması yabancı yatırımcılar için risk faktörü yaratır. (Doğrudan Yabancı Yatırımların Rusya Ekonomisine Aktarılması Politikaları, Analitik Mektup)

Kısaca, karşılıklı menfaat ilişkileri izlenmektedir. Bir yandan, kendi ülkelerindeki yatırımlarından kârlarını daha da artırmak isteyen ve dünyadaki pazar paylarını artırmak isteyen, yurt dışından finanse edilen şirketleri vardır, diğer yandan da yetersiz yurt içi artırım nedeniyle kaynaklarının kısmen lüzumlu yatırımlara ayırma imkanı elde eden ve bu yüzden yatırımlarını gerçekleştirebilmesi için yurt dışı sermayelere gereksinim duyan ülkeler vardır.

Yukarıda bahsettiğimiz durumda yabancı yatırım şirketlerinin, gelişmekte olan ülkelere nazaran daha avantajlıdır. (Kireev A. P., 2001, s. 47)

Burada önemli olan kısım ise dünyada yabancı sermayeyi çekme rekabetin olmasından dolayı yabancı yatırımcıların kendisine en uygun şartları sağlayan devletler arasında seçim yapma şansına sahip olmalarıdır. (Hasan S., 2002, s. 74)

Gelişmekte olan devletler yabancı yatırımcılarla mütekabil bir ilişki sürdürmesi yasal platformu oluşturmaktadır.

Öncelikle, devletler arasında ikili anlaşmalar yapılmıştır ve sonrasında ise yabancı yatırımcıların ev sahibi devletlerden beklentileri ile yabancı sermayenin payını artırmak isteyen ülkeler arasındaki yarışma sonucu çok taraflı anlaşmalar belirlenmiştir. (ZVEKOV V. P., 1999, s. 29)

Doğrudan yabancı yatırımlara ilişkin ikili anlaşmalar yoluyla devletler, kendi vatandaşlarının, anlaşmanın karşı tarafı devlette yaptıkları yatırımları hukuki güvence altına almak için yapmışlardır. Bu tür anlaşmalarda mütekabiliyet (karşılıklılık) esası söz konusudur, anlaşma ile belirlenen hukuki konular, her iki ülke yatırımcısına da uygulanmaktadır. Bu yatırım anlaşmaları incelendiğinde, yatırım yapılacak ülkenin tek taraflı işlemlerine karşı, anlaşmaya taraf olan her ülkenin yatırımcılarını korumasına ağır bastığı görülmektedir. İkili anlaşmaların yanı sıra, ülkeler çok taraflı anlaşmalara taraf olarak uluslararası hukuk açısından taahhütte bulunmaktadır. (Semoçkina M. A., 2013, s. 244-246)

Uluslararası hukuk alanındaki yükümlülüklerin engellenmemesi, ancak uluslararası hukukun iç hukuka uygun bir şekilde yansımaları ile mümkün olabilmektedir. (DORONINA & SEMILUTINA, 2011, s. 272)

2.2 Rusya’da Yatırım Ortamı ve Doğrudan Rusya Yatırım Fonu

Bir devletin sermayesi yurt dışına çıkmasının sebebi o ülkedeki yatırım alanının güvenilir olmadığından kaynaklanmaktadır. Aynı güvensizlik yabancı yatırımcıları için de geçerlidir. Bu engeli atlatmak için Rus yatırımcıların yanı sıra yabancı yatırımcılar için de yatırım ikliminin uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Ortamın önemli değerleri arasında hükümetin, paranın, bankaların saygınlığı, hukukun şeffaf ve düzenli olması, sahiplik haklarının güvencesi, yatırımların sosyal ve kamusal hayattan dışlanmasına izin verilmemesi yer almaktadır. Bu değerlere ulaşılması yatırımların kaçışını önleyerek kısa vadeli spekülasyon yatırımlar yerine uzun vadeli yatırımları getirmektedir. (Anufriyeva & Skaçkov, 1998, s. 44-46)

Rusya’da, yatırım ortamına birçok negatif faktör etki etmektedir. Bu olumsuz faktörlerden biri, Rus ticaret faaliyetlerinin yasadışı yollarla ve

yolsuzluklarla gerçekleştirilmesinden dolayı dış iktisadi ilişkilerinin felçe uğratmasıdır.

Aksine, yatırım ortamı aşağıdaki faktörlerden etkilenmeye devam etmektedir;

- Bankacılık sistemi ve diğer finansal kurumların kalitesi.
- Devlet sicili ve diğer idari işlemlere kolay erişilebilirlik.
- Devlet ekonomisinde tekel seviyesi.
- Altyapı tesisleri ve tesislerin erişilebilirliği ve geliştirilmesi düzeyi.
- Doğal kaynakların ve ekolojinin durumudur. (DORONINA & SEMILUTINA, 2011, s. 30)

2011 yılında, uluslararası yatırımcılarla uzun vadeli finansal ve stratejik çalışma yürütebilmek için Doğrudan (Direkt) Rusya Yatırım Fonu (RFPI) kurulmuştur. RFPI yabancı yatırımların finanse edilmesi için yaratılmış ekonomi modernizasyonudur. Maksimum geliri elde etmek bu fonun temel amacıdır.

RFPI 50 ile 500 milyon dolar maliyetli projelere sürekli katılmaktadır. Fonun 2011 yılında kapitalizasyonu 2 milyar dolar iken, 2012-2018'de ise 10 milyar dolara çıkmıştır. RFPI ayrıca Rusya ekonomisine 40 milyar dolarlık yabancı sermayeyi de çekerek uzun vadeli stratejik ortaklıklar kurmuştur.

Yatırım alanında profesyonellerden oluşan bir ekip kurulmuştur. Bu ekip yatırım alanında son derece başarılı olan hem rus vatandaşı hem de yabancı uyruklu uzmanları içermektedir.

RFPI'nin şu anda 50'den fazla geliştirmek üzere projeleri bulunmaktadır. Bunlar elektrik, enerji tasarrufu teknolojileri, telekomünikasyon, ilaç gibi çeşitli alanlara ilişkindir. Bu projelerin toplam yatırım tutarı 20 milyar dolardır.

2.3 Rusya Federasyonunun yatırım iklimini geliştirmek için yapılan ilk adımları

Aralık 2009'da, Yabancı Yatırım Danışma Konseyi Başkanı Rus ekonomisinin yenilikçi kalkınma yönünde dönüşüm sorununu ve eğilimi ile başa çıkmak için bir öneride bulunmuştur. Konsey önerilen yeni görevleri ve ilkelerini kabul etmiştir ve 9 Aralık 2009 tarihli Rusya Federasyonu Hükümeti hakkındaki 1141 Sayılı Kararname ile Yabancı Yatırım Danışma Konseyi'nin faaliyetleri düzenlenmiştir. Böylece, Yabancı Yatırım Danışma Konseyi iki ana iş akışıyla yeni bir formatta çalışmaya başlamıştır.

Yabancı Yatırım Danışma Konseyi, yabancı yatırımcıların federal yürütme kurumlarıyla ve Rusya Federasyonunun bölge yürütme kurumları ile ilişkilerinde karşılaştıkları özel sorunların çözmesi konusunda yardımcı olmakta ve düzenleyici

ve yasal çerçeve dahil hükümetin çalışmalarında öncelikli deneyimli bir ekip desteği sağlamaktadır.

Yabancı Yatırım Danışma Konseyi'nin otuz birinci oturumu 16 Ekim 2017'de Moskova'da gerçekleştirilmiştir. Rus ekonomisine yatırım yapan, aktif olarak yer alan, ekonomik reformuna aktif olarak katılan ve Rusya'yı yatırım yapmak için iyi bir yer olarak gösteren ve olumlu bir öneme sahip olan öncelikli alanlarda şirket yöneticilerine Yabancı Yatırım Danışma Konseyi'nin üyeliği açıktır. (<http://government.ru/orders/selection/401/29849/>)

Ayrıca, Rusya Federasyonu'ndaki yatırım ortamını iyileştirmek için bir kaç çözüm bulunmaktadır:

2.3.1 İnşaat prosedürlerinin sadeleştirilmesi (kolaylaştırması)

Bu çözüm, ilk olarak ülkenin yatırım ve iş ortamının geliştirmesinde büyük bir atılımdır. İnşaat prosedürlerinin kolaylaştırması birçok problemin çözümüne yardımcı olacaktır. Örneğin, bir yatırımcının bir inşaat ruhsatı alması için gereken süreyi kısaltarak izin elde etme maliyetleri daha aza indirecektir. Alınan önlemlere rağmen, inşaat sektörü hala yüksek düzeyde idari engellerle karşılaşmaktadır. Gerekli izin işlemlerinin toplam kayıt süresi, Rusya Federasyonu'nun çeşitli bölgelerine göre farklılık göstermektedir ve 3 yıl kadar uzayabilmektedir. (<http://m.government.ru/news/7646/>)

2.3.2 İş ortamının farklı bölgelerde geliştirilmesi

Yatırım projesinin başarılı bir şekilde uygulanması, ilk aşamada, yerel makamların etkinliğine bağlıdır.

Stratejik İnisiyatifler Ajansı, Rusya Federasyonu'nun kurucu kurumlarında ticareti desteklemek için tek tip kurallar sağlayan iş ortamının geliştirilmesi için bölgesel politika standartları geliştirmiştir. Rusya Federasyonu'nun kurucu teşekküllerinde iş desteğinin geliştirilmesi sadece Rusya'daki genel iş geliştirme göstergelerine değil, aynı zamanda yabancı yatırımcılar için Rusya'nın genel çekiciliğine de katkıda bulunacak ve inovasyonu teşvik edecektir.

Stratejik İnisiyatifler Ajansı, Rusya Federasyonu'nun kurucu kurumlarında ticareti desteklemek ve iş ortamının geliştirilmesi için bütün bölgelerinde aynı kurallar ve politika standartları uygulamıştır. Böylece kurucu teşekküllerinde iş desteğinin geliştirilmesi genel iş geliştirme hızının göstergelerine yardımcı olacaktır.

Şu anda, Rusya Federasyonu bölgelerinde iş desteği standartları üzerinde çalışmaktadır. Lipetsk, Kaluga, Sverdlovsk, Ulyanovsk bölgeleri, Tataristan

Cumhuriyeti, Perm bölgesi olmak üzere 6 bölgeden onayı alınmıştır. (<http://m.government.ru/news/7646/>)

2.3.3 Altyapı sınırlamalarını kaldırma

Altyapı kısıtlamaları, ülkedeki yatırım ortamını etkileyen en önemli olumsuz faktörlerden biriydi. Dolayısıyla, 2012 yılında Moskova elektrik şebekesine olan teknolojik bağlantının maliyeti, kilovat başına yaklaşık 100.000 rubleydi. Bu fiyat, tüketicilerin çoğunluğu için (özellikle bireysel şirketler, küçük işletmelerde çalışanlar için) çok yüksekti hatta bu tür hizmetler arasında dünyanın en yüksek fiyatıydı. 2018 yılında maliyet 16648,80 rubleye düşürüldü. (https://www.energo-konsultant.ru/sprav/energосnabzheni/tarifnatehprisoedinenie/plata_za_tehnologicheskoe_prisoedinenie_v_Moskve/)

2.3.4 Göç prosedürlerinin kolaylaştırması

Yüksek vasıflı uzmanların çalışmaları için Rusya'da özel şartlar yaratılması gerekiyordu. Rusya Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, 19 Mayıs 2010 tarihinde kabul edilen göç mevzuatına ilişkin değişikliklerin geliştirilmesini başlattı. (<http://finuni.ru/rol-inostr-invest-v-ekonomike-rossii/#5-koncultativnyy-covet-po-inoctrannym-invectitsiyam>)

2.3.5 Gümrük idaresinin geliştirilmesi

Gümrük idaresinin düzgün çalışması, işadamlarının iş koşullarının değerlendirmesini doğrudan etkilemektedir. Rüşvetsiz standart talimatların uygulanması için şeffaf bir sistemin oluşturulması gereklidir. Gümrük idaresinin etkin bir sistemini oluşturmak için, aynı zamanda gümrük idaresinin “çalışma safhasında ” mevcut yaklaşımlarını revize etmek de gereklidir. 2010 yılı Kasım ayında Gümrük Kanunu'nun geliştirilmesinde, "Rusya Federasyonu Gümrük Yönetmeliği" yasası kabul edildi. (<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102143403&intelsearch=%D2%E0%EC%EE%E6%E5%ED%ED%FB%E9+%EA%EE%E4%E5%EA%F1>)

2.3.6 Vergi politikası

Vergi politikası, istikrarlı bir ekonomik büyümenin sağlanmasına yönelik şartlar yaratmayı, aynı zamanda Rusya ekonomisini modernleştirmeyi ve yeni üretimin geliştirilmesine yönelik teşvik tedbirlerinin uygulanmasını, inovasyon ve insan sermayesindeki yatırımların artmasını gözden geçirmeyi hedeflemelidir.

Araştırma ve üretim modernizasyonu ve yatırıma destek olmak amacıyla, Rusya'da,

- Geçici olarak vergi miktarını kuruluşlara ait inşaat için sermaye yatırımlarının tutarı üzerinden vergi matrahının azaltılması kabul edildi.
- Enerji verimli ekipmana sahip kuruluşların faaliyete başlamasından itibaren 3 yıllık süre ile mülkiyet vergisinden muaf tutulması kabul edildi.
- Vergi matrahını azaltmak için araştırma masraflarının gider listesine dahil edilmesi kabul edildi.
- Maddi olmayan varlıkları ile inovasyon yönelmede iki yıla kadar vergi matrahını azaltma imkanı sağlandı. (<http://m.government.ru/news/7646/>)

2.3.6.1 Küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi

Basitleştirilmiş vergi sistemi uygulama hakkını sınırlandıran vergi mükellef gelir sınırı büyüklüğü 20 milyon rubleden 60 milyon rubleye çıkarıldı. Küçük işletmeler için zorunlu sigorta mevduatlarının toplam tarifesi 26'dan % 20'ye % düşürüldü.

2.3.6.2 İnsan sermayesine yatırım yapılması için stimülasyonun sağlanması

- Kurumların gelir vergisi hesaplamasına çalışanlarının eğitim maliyetleri masraf listesine gider olarak dahil edilme imkanı sağlanmıştır.
- Çalışanlara sağlanan sağlık hizmetlerinin masraflarını ödeme maliyetine dahil etme imkanı sağlanmıştır.

2.3.6.3 Entellektüel çalışmaları ağırlıklı olarak uygulayan ve innovasyon stimülasyonu faaliyetini gösteren şirketlere destek sağlanması

- Birçok vergi mükellefi için sigorta oranları geçici olarak azaltılmıştır.

- Moskova'daki inovasyon merkezi «Skolkovo» için 10 yıl süre ile özel vergi rejiminin uygulanması kabul edilmiştir.

2.3.6.4 Yüksek teknoloji şirketlerinin yatırımlarının teşvik edilmesi

- Piyasada işlem görmeyen menkul kıymetlerin satışından elde edilen gelirlerin 5 yıldan az olmayan bir süre için bu tür menkul kıymetlere sahip olmak şartıyla gelir vergisinden muaftır.

2.3.6.5 Sosyal açıdan önemli sektörlerin bakımı ve belirli kategorilerdeki vergi mükelleflerinin vergilendirilmesi geliştirilmesi

- Eğitim ve sağlık alanındaki kuruluşlar için gelir vergisinin % 0 düzeyinde olması sağlanmıştır.
- Petrol üretim (çıkartma) yerlerinin sıfır vergi oranının olduğu «coğrafik» listesi genişletilmiştir.
- 1 Ocak 2011 itibari ile motorlu taşıtlar için vergisinin oranı yarı yarıya indirilmiştir. (<http://m.government.ru/news/7646/>)

2.3.7 Kurumsal mevzuatın geliştirilmesi

Ekim 2010'da, "Menkul kıymetler piyasasında" federal yasada yapılan değişiklikler yürürlüğe girerek, menkul kıymetlerin basılması için gereken zorunlu şartlar listesinde 12 maddeden 50 maddeye kadar çıkartılmıştır. (<http://m.government.ru/news/7646/>)

2.3.8 Ceza kanunun serbestleştirilmesi

2003-2013 yıllarında pek çok ekonomik suç türüne ayrımcılık olan mevzuatta birçok değişiklik kabul edildi. Ekonomik suçlar için bir dizi cezalar kabul edildi. "Emtia" kaçakçılık, sözde girişimcilik, sahte reklam, tüketicilerin aldatılması gibi birçok ekonomik suç cezai olarak cezalandırılabilir listesinden çıkartılıp sadece idari suç olarak kabul edilmiştir. (Rogova E. V., 2016, s. 109)

2.3.9 İdari engellerin azaltılması

Aşırı idari engeller bürokrasinin, yolsuzluk ve kurumsal ortamdaki aşırı devlet mevcudiyeti ile eşanlı hale gelmiştir. İş topluluklarının tecrübeli temsilcileri ile yapılan anket sonuçları, idari engellerin iş dünyasının gelişmesinde,

yeni şirketlerin geliştirilmesinde ve neticede Rusya'da modern ve yenilikçi bir ekonominin oluşmasında kilit bir sorun olduğunu göstermektedir. (<http://m.government.ru/news/7646/>)

2.3.10 Federal icra yönetim kurumların faaliyetlerinin yatırım iklimini geliştirilmesinde performans değerlendirme kriterleri geliştirmesi

Ticaret ve sanayi kuruluşlarının ve Dünya Bankası uzmanlarının katılımıyla Rusya Ekonomik Kalkınma Bakanlığı'nda araştırmanın hazırlanmasından sorumlu olanlar kantitatif hedef göstergeleri sisteminin geliştirilmesi için yönergeler geliştirdi. Bunun içinde elektrik güç kaynağı ağları ile iletişim tesislerin inşaatı ve işletmeye alınması için izinlerin ve onaylama prosedürlerin basitleştirilmesi yer almaktadır. (<http://finuni.ru/rol-inostr-invest-v-ekonomike-rossii/#5-koncultativnyy-covet-po-inoctrannym-invectitsiyam>)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1 Rusya Federasyonu'nda Yabancı Yatırıma İlişkin Düzenlemeler

Sovyetler Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılışı sonrasında, 8 Aralık 1991 yılında Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kurulmasıyla birlikte bu topluluğun üyesi olan devletlerin kanunları yürürlüğe girmiştir. Ancak SSCB'nin yasalarından bazıları ulusal kanunların yetersiz kaldığı alanlarda kullanılmıştır. Bununla beraber bağımsızlık kazanan diğer devletlerde olduğu gibi Rusya'da da yeni kuruluşların oluşturulması ve ekonomik potansiyelin geliştirilmesi ihtiyacını meydana gelmiştir. Rusya'daki ekonominin kötü gidişi, sürekli savaş halinde bulunması ve siyasi istikrarsızlık gibi sebeplerden dolayı yabancı yatırımcının ülkeye gelmesine engel olmuştur.

SSCB yönetimi altındayken kendi öz kaynaklarıyla yetinen ve içe dönük bir politika seyreden Rusya 1991 yılında SSCB'nin yıkılmasıyla liberal bir politika seyretmeye başlamıştır. Bu politikanın bir gereği olarak ülkeye yabancı sermayenin girmesini sağlayacak çalışmalar başlatılmış ve bu amaç doğrultusunda 4 Temmuz 1991'de "RSFSC'de Yabancı Yatırımlar Hakkında" RSFSC Kanunu (YYHK) çıkarılmıştır. (http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_102/) Yabancı yatırımlara verilen bazı imtiyazlar dışında yerli girişimcilere açık olan bu kanun ülke çapındaki bütün alanlarda faaliyet gösterme konusunda izin vermiştir. (Boguslavskiy M. M., 1996, s. 34)

7 Haziran 1999'da ise bu kanun üzerinde yapılan iyileştirme çalışmaları da dünya çapındaki iktisadi, politik ve hukuki düzene göre geliştirilerek daha önceki kanun yenilenerek "Rusya Federasyonu'nda Yabancı Yatırımlar Hakkında Federal Kanun" (YYHK) biçiminde yayınlanmıştır. (http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_16283/)

Yayımlanan bu kanun Rusya'ya teknolojik ve mali anlamda kaynak akışının sağlanması ve bunların ülkeye fayda sağlamasını amaçlamıştır. Aynı zamanda yabancı sermayenin yapacağı yatırım konusunda hukuki ve ekonomik düzeni de belirlemektedir. Kanun, ekonomide yabancı maddi ve mali ihtiyaçların rasyonel kullanılmasının ve yabancı yatırımcıların haklarının savunulmasının teminatı olarak da kabul edilmektedir. (Pushkin A., 2012, s. 54-55)

Yabancı sermayenin ekonomik bir kaynak olarak yönlendirilmesi hususunda belli başlı şartlar bulunmaktadır. Bu şartlar gerçekleştirilmeden de herhangi bir yatırım yapmak da kolay olmamaktadır. Söz konusu şartlardan ilki sosyal istikrarın sağlanmasıdır. Son zamanlarda bu hususta Yabancı Sermaye Hakkında Kanun başta olmak üzere 100'den fazla kanun ve düzenleme kabul edilmiştir. Yabancı sermayenin Rusya'ya yatırım yapması herhangi bir ticari faaliyette bulunması veya ticari bir ortaklığa katılması, temsilcilik, acente kurulması yabancı sermayenin korunmasına ilişkin kabul edilen kanuna tabi olmaktadır. Bütün bunların yanı sıra, yabancı sermaye yatırımlarına ilişkin özel düzenlemelerde bulunmaktadır. İşletmeler ve Girişimcilik Faaliyeti Kanunu (http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_52144/) Tüzel Kişilerin Devlet Tarafından Kayda Geçirilmesi Kanunu (http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_32881/) bunlara birer örnektir. Aynı zamanda diğer ülkelerle karşılıklı olarak imzalanmış, sermaye yatırımlarının karşılıklı olarak özendirilmesi konusunda garanti veren anlaşmalarda bulunmaktadır. İmzalanan bu anlaşmalara Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti arasında imzalanan "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma" örnek olarak gösterilebilir. (http://www.mid.ru/foreign_policy/international_contracts/2_contract/-/storage-viewer/bilateral/page-257/47401)

Rusya Federasyonu'nda yabancı yatırımlarla ilgili koordinasyonu sağlayan bir birime ihtiyaç duyulmuş ve bu doğrultuda İktisadi Kalkınma Bakanlığı Kredi ve Yabancı Sermayeler Şubesi'ni kurmuştur. Kurulan bu birimin temel amacı yabancı yatırımların gerçekleştirmiş oldukları faaliyetlere ilişkin destek sağlamak, yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi hususunda politikalar geliştirmek, yapılan yatırımların koordinasyonunu sağlamak ve ülke çıkarlarını korumaktır. (Holkina M. G., 2009, s. 96)

Rusya, yabancı yatırımların ülke ekonomisine büyük katkısı olacağını dikkate alarak birçok anlaşmaya imza atmıştır. SSCB döneminde de imzalanan anlaşmalar Rusya Federasyonu döneminde iptal edilmeyerek devam etmiştir. Rusya'nın 81 (seksen bir) ülkeyle yatırımların karşılıklı teşviki ve korunmasına ilişkin anlaşması bulunmaktadır. (Matulis N. P., 2003, s. 175)

Rusya Federasyonu'nda Yabancı Yatırımlar Hakkında Federal Kanun'nun 6. maddesi uyarınca; uluslararası anlaşmalar ve özel kanun hükümleriyle aksi öngörülmedikçe, yabancı yatırımcılar tarafından Rusya'da doğrudan yatırım yapılması serbesttir.

YYHK'nın 8. maddesi uyarınca; doğrudan yabancı yatırımlar, yürürlükteki mevzuat gereğince, kamu yararı gerekmedikçe ve karşılıkları ödenmedikçe kamulaştırılamaz veya devletleştirilemez.

YYHK'nın 11. maddesi uyarınca; yabancı yatırımcıların, Rusya'daki faaliyetlerinden doğan net kar, temettü, satış, tasfiye ve tazminat bedelleri; lisans, yönetim ve benzeri anlaşmalardan doğan alacakları ve dış kredi ana para ve faiz ödemeleri, bankalar ve özel finans kurumları aracılığıyla yurt dışına serbestçe transfer edilebilecektir.

YYHK'nın 15. maddesi uyarınca; yabancı yatırımcıların Rusya'da kurdukları veya iştirak ettikleri tüzel kişiliğe sahip şirketlerin Rus vatandaşlarının edinimine açık olan bölgelerde, ek hiçbir koşul aranmaksızın, taşınmaz mülkiyeti veya sınırlı aynı hak edinmelerine imkan tanınmıştır. (http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_16283/)

3.1.2 Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu Arasındaki Yatırım İlişkilerinin Seyri

Rusya ile Türkiye arasındaki ekonomik işbirliğine ilişkin temeller SSCB'nin son dönemlerinde atılmıştır. Bu bakımdan 18 Eylül 1984 tarihinde SSCB ile Türkiye arasında imzalanan doğalgaz sevkiyatına dair anlaşma büyük önem taşımaktadır. (<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18598.pdf>)

Bu anlaşmayla Türkiye Rusya'dan doğalgaz alımına başlamış ve alınan doğalgazın bedelinin yüzde yetmişinin Türk mal ve hizmetleriyle ödenmesi hususunda anlaşmaya varılmıştır. Bu anlaşma sıradan bir doğalgaz anlaşmasının yanı sıra ticari ve ekonomik anlamda ilişkilerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi bakımından büyük önem arz etmektedir.

Rusya'nın önemli bir ticaret ortağı konumundaki Türkiye esas olarak gıda, tekstil, kimya, ağaç işleme sanayi, otomotiv, inşaat ve yapı malzemeleri üretimi v.s. alanlarda yatırımlar yapmaktadır. 2017 yılında ise bu ticari yatırım 292 milyon

dolara ulaşmıştır. (<http://ur-consul.ru/Bibli/Natsionaljjnaya-ekonomika.html#Q-9404-Kratkaya-bibliografiya>)

Mevcut aşamada, Türk şirketlerinin yatırım faaliyetlerinin özelliği büyük şehirlerden, özellikle Moskova'dan Moskova bölgesine ve komşu Smolensk, Vladimir ve Ryazan gibi komşu bölgelere sermaye yatırımları aktardığını görüyoruz.

Bölgelerin ana avantajı, işletme personelinin maaşları, kira, hammadde maliyetleri gibi önemli üretim bileşenlerinin çok daha düşük maliyeti olmasıdır. Günümüzde en büyük uygulanan yatırım projelerinden aşağıdakiler yer alıyor: St. Petersburg'daki Ramstore süpermarketi, Aleksandrov'daki Vestel TV montaj fabrikası (hisselerin (sermayenin) % 76'sı Vestel'e aittir), Serpukhov'daki Rockland markasının ayakkabı fabrikası (sermayenin % 40'ı Aymasan şirketine, % 60'ı ise Rus ortaklarına aittir), Moskova'daki bira fabrikasının genişletilmesi, Moskova Bölgesi Klin şehrinde bir deterjan fabrikası (LeventKimya), Moskova'da Paveletskaya sahilinde business center (ENKA, genişleme), Moskova'da elektrikli ev aletleri fabrikası (Conti).

Türk sermayeli işletmelerin başarılı işleyişine örnek olarak, Novorossiysk ayakkabı fabrikası "Bris-Bosphorus"un faaliyetlerinden, aynı zamanda bir başka istikrarlı bir şekilde çalışan ortak girişimi "Rockland" firmanın ürünleri "Tervolina" markası altında satılmaktadır.

Türk tekstil şirketleriyle işbirliği örneği olarak Rostov bölgesindeki Gloria-Jeans Corporation şirkettir. Bu firma Türk üreticilerinin denim kumaşlarından ceket, elbise, pantolon gibi giyim üretmektedir.

Türk şirketlerinin Rusya pazarında geniş çaplı hizmet sözleşmesi korunmaktadır. Rusya'da, Moskova ve bölgede, St. Petersburg'da, Tataristan, Başkurdistan, Sverdlovsk, Vladimir, Rostov bölgeleri ve Krasnodar Bölgesi'nde 100'e yakın Türk inşaat şirketi bulunmakta. Toplamda, 1980'lerin sonlarından beri Türk firmaları tarafından Rusya'da 800'den fazla bina inşa edilmiştir.

Türk firmalarının Rusya'daki toplam inşaat payı, inşaat pazarının yaklaşık 1 / 3'ü'dür. Bunların en büyüğü - AntYapı, Antteq ve Renaissance Construction'dır. Ayrıca Enka inşaat şirketinin portföyünün payı genel Rusya'nın inşaat piyasasının yaklaşık % 12'si'dir (270 milyon dolar).

Yenigün şirketi Rusya'da bir dizi proje yürütmektedir. İlk olarak, Chelyabinsk'teki Almaz denilen alışveriş ve eğlence merkezi'nin genel inşaat yüklenicisidir. Ön verilere göre inşaat maliyeti 7 milyar rubledir. İkincisi, şirket "Pirogovskaya Riviera" adılı lüks bir konut kompleksi inşaatına başlamıştır. Üçüncü olarak, Haziran 2014'te Soçi'de açılan tema parkının inşaatı Sochi-Park isteğiyle Yenigün tarafından tamamlanmıştır. Ayrıca, Yekaterinburgta'da ticari

binalara, ofislere ve yeraltı otoparkına sahip olan bir apart otel inşaatına devam etmektedir.

Rusya'daki Türk yatırımlarının analizi AB, ASEAN, ABD, Japonya'da bulunan büyük Türk şirketlerinin şubelerinin yardımıyla Rusya ekonomisine üçüncü tarafın yatırım yapma fırsatına sahip olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda, Türk yatırımcının kendi kaynaklarından finansmanı, uluslararası finans kurumlarının kullandığı kredilerle birleştirilebilir.

Türk sermayesini içeren çok taraflı yatırım projelerini uygulamak da mümkündür. Bu alanda Rusya için çok umut verici olan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) ülkelerini içeren projelerdir. Bu tür projeler hem Rusya'da hem de yukarıda belirtilen üye ülkelerinden birinin topraklarında uygulanabilir. BDT ülkeleri arasında bir gümrük birliğinin varlığına bakıldığında, eski Sovyet cumhuriyetlerinin ekonomik altyapısını kullanmanın yanı sıra, ortak uluslar çatısı altında devam eden bütünleşme süreci, BDT ülkeleri topraklarında çok taraflı projelere Türk yatırımlarını çekmek, Rusya ekonomisine gerçek kar payı getirebilir.

Türk sermayesinin Rusya'ya ihracatındaki eğilimlerden bahsederek, büyük ve orta büyüklükteki Türk şirketleri Rusya pazarına ilgi göstermektedir, ancak hem federal hem de bölgesel düzeylerde Rusya'da yatırım programlarının bilinmemesinden dolayı genel olarak düşük ilgi gösterilmektedir.

Şu anda, iki ülke arasındaki ticaret ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için temel öneme sahip olan 2017-2020 için Hükümetlerarası Orta Vadeli Ticaret-Ekonomik, Bilimsel-Teknik ve Kültürel İşbirliği Programı, hizmetler ve yatırım ticaretinde hükümetler arası ikili anlaşmalar üzerinde müzakereler devam etmektedir.

Ortak Rus-Türk Yatırım Fonu'nun oluşturulmasına yönelik çalışma yoğunlaştırılmıştır. Türk ortakları ile Rus bölgelerinin irtibatları yenilenmektedir. Türkiye'den gelen sermaye diğer alanlarla da birlikte giderek artmaktadır: örneğin, hafif sanayi. Rusya Federasyonu'nda her biri aktif kalkınma planları olan birkaç Türk markası vardır. Kuşkusuz Rusya her şeyden önce bir pazar olarak kullanılmaktadır, fakat aynı zamanda Rus vatandaşları için iş yerlerinin yaratılmakta ve ülke hazinesine uygun vergi ödemeleri yapılmaktadır.

Rus pazarında, hem Türk şirketlerinin ortak projeleri hem de temsilcilikleri başarılı bir şekilde faaliyet göstermektedir. Rus-Türk ayakkabı fabrikası "Bris-Bosphorus" Espa markası altında günde 90 bin adede kadar ayakkabı üretmektedir, Fibra Holding giyim markası Gap olarak faaliyet göstermektedir, BananaRepublic ve Marks & Spencer, Eroğlu şirketi - Colin's ve Mexx markaları altında Rusya'da kıyafet pazarlamaktadır.

Rusya, Türkiye için stratejik olarak önemli bir pazardır, yaptırımların kaldırılmasından sonra, Türk sermayesinin Rusya'da hızla arttığını izlemekteyiz. Böylece, Koton şirketi 2021 yılına kadar Rusya'daki temsilciliğine 100 milyon dolara kadar arttırmaya planladığını belirtmektedir. Antalya'da düzenlenen Rus-Türk Medya Forumu'nun çerçevesinde gazetecilerle bir toplantıda, yönetim Kurulu Başkanı Yılmaz Yılmaz "Rusya'da ürettiğimiz malı yerel pazarda sattığımız bir marka haline geleceğiz " diyerek Rusya'da üretim başlatmayı planladıklarını ve böylece en az 3000 bin Rus vatandaşı için iş sağlayacağını belirtmiştir.

Şu anda Rusya'da tüm Koton satışlarının % 8'i üretilmektedir, bu rakamın 5 yıl içinde % 10'a çıkarılması planlanmaktadır. Rus pazarından bahseden Yılmaz, "Rusya günümüzde büyük fırsatlara sahip olan bir pazardır. Amacımız Rusya pazarının büyümesine paralel olarak büyümektir. İşte bu yüzden, Rusya'da yatırım yapmaya ve iş geliştirmeye devam etmekteyiz" dedi. (<http://excluzival.ru/info/articles/n338/>)

Rusya SSCB'nin mirasçısı olması nedeniyle bu bağlamda daha önce imzalanan bir çok anlaşma halen yürütülmektedir. Rusya ile Türkiye arasındaki ilişkilerin önemli bir kısmını oluşturan bu anlaşmalar: ticaret, bilim-teknik, kültürel anlamdaki anlaşmalar, Rus Doğal Gazının Karadeniz'in su sahası üzerinden ulaştırılmasına ilişkin anlaşma, enerji alanında işbirliği, kara-demiryolu-hava ulaşımı hakkında anlaşma, ticari gemicilik ile ilgili anlaşma, uyuşturucu maddelerin ve psikotrop maddelerin nakli ya da yasadışı dolaşımına karşı mücadelede işbirliği anlaşması, konsolosluk anlaşması gibi anlaşmalardır. (http://www.mid.ru/foreign_policy/international_contracts)

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında yatırım işbirliklerinin artması, ülkeler arasındaki anlaşmaların güvence altına alınarak uygun yatırım ikliminin oluşturulmasına bağlanmıştır. (Asoskov A. V., 2002, s. 7)

Türkiye ile Rusya arasındaki yatırım anlaşmaları daha önce SSCB tarafından da imzalanmış ve uluslararası anlaşmalar bağlamında hayata geçirilmiştir. Türkiye'den Rusya'ya yapılan yatırımların önündeki engellerin aşılması için aktif hale getirilen danışma kurulu, yatırıma ilişkin kısıtlamaları, problemleri inceleyerek bu yatırımların teşvikine yönelik tavsiyelerde bulunarak gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktadır. (Suleymanov A. V., 2013, s. 59)

Rusya parlamentosunun yasama meclisi olan DUMA Rusya ile Türkiye arasındaki 15 Aralık 1997 tarihinde imzalanan yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması konusundaki anlaşmayı reddetmiş, fakat 4-6 Kasım 1999 tarihlerinde dönemin başbakanı Bülent ECEVİT'in Moskova'ya yapmış olduğu ziyarette tekrar gündeme gelmiştir. Tarafların tekrar görüşmesi neticesinde anlaşma TBMM'nin onayına da sunulmuş 17 Mayıs 2000 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe

koyulmuştur. (<https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-018292&jsessionid=4qdocDR5JnZCQftctpgIQ9e4wPBF5DZhSdKvt9PGvYCqtiqM2AJL!146676065>)

3.2 Yabancı Yatırımlarının Milletlerarası Yasal Düzenlemesinin Kaynakları

Uluslararası ekonomik siyasi ve ticari ilişkiler bakımından devletler arasında birçok anlaşma imzalanmaktadır. Bu anlaşmalar iki taraflı veya çok taraflı olmaktadır. Taraf sayısının temel dayanak olarak kabul edildiği sınıflandırma da ikiden fazla tarafın bulunduğu anlaşmaları çok taraflı anlaşma olarak nitelendirmek mümkün olmaktadır. Bu anlaşmalar bir bakımdan uluslararası hukuk kurallarını düzenlemekte ve uluslararası hukukun biçimsel kaynağını oluşturmaktadır. (Koveşnikov M. E., 2001, s. 18-20)

Yapılan yatırımları tamamıyla ve dünya çapında koruma altına alan bir uluslararası anlaşma bulunmamaktadır. Fakat, yatırımların korunması devletlerin ortak değeri olması nedeniyle her iki devletinde bu konuda anlaşmaya varması gerekmektedir. Bu bağlamda ülkeler, yabancı sermaye yatırımlarına ilişkin iki biçimde anlaşma imzalamaktadırlar. Bunlardan ilki, yatırımların karşılıklı korunması ve teşviki anlaşmaları olarak anılmakta, ikincisi ise birden fazla devletin bir araya gelerek hiçbir ülkenin aleyhine olmayan anlaşmalardır. (Farhutdinov İ. Z., 2009, s. 163-182)

3.2.1 Çok Taraflı Anlaşmalar

Çok taraflı yatırım anlaşmalarında (Multilateral Agreement of Investment - MAI) Dünya Ticaret Örgütü ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütleri büyük önem taşımaktadır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün yapmış olduğu tanzimler sermayenin serbest biçimde akışı ve çok uluslu girişimler için bazı prensipleri içermektedir. Dünya Ticaret Örgütü de doğrudan yabancı yatırımlar konusunda, çok taraflı organizasyonlara daha çok katkıda bulunmaktadır. Örnek olarak, DTÖ bünyesinde imzalan Yatırım Önlemleri Anlaşması (The Agreement on Trade-Related Investment Measures - TRIMs) (https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/18-trims.pdf) ve Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (The General Agreement on Trade in Services - GATS) (https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/26-gats.pdf) gibi anlaşmalar yabancı yatırımlara ilişkin hükümler içermektedir.

1984 yılının Nisan ayında Banka Yürütme Kurulu “Çok Taraflı Yatırım Garantisi Projesi’nin Temel Özellikleri” adı altında, yeni düzenlemeler getiren bir taslak metin hazırlamıştır. Daha önceki müzakerelerin etkisi altında şekillenen ve birçok ayrıntıya yer veren bu yeni taslak, üye hükûmetler, uluslararası kuruluşlar ve meslek birlikleri ile gerçekleştirilen müzakereler sonucunda, Dünya Bankasının Hukuk Dairesi tarafından “Çok Taraflı Yatırım Garanti Kuruluşu (MIGA)” adı altında tekrar hazırlanmıştır. 8 Mart 1985 tarihinde tüm üye hükûmetlere gönderilen bu anlaşma metni, 11 Ekim 1985 tarihinde imzaya açılmıştır. MIGA Sözleşmesi, Nisan 1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kuruluş 22 Haziran 1988 tarihindeki ilk toplantısında, Kuruluşun faaliyetlerine ilişkin “Uygulama Kurallarını” kabul etmiştir.

MIGA, özellikle gelişmekte yolunda olan ülkelerin 1980’lerden sonra karşılaştıkları dış borç sorununu çözmek ve bu ülkelere giden yabancı sermaye yatırımlarındaki yavaşlamaya engel olmak için kurulmuştur. Yabancı yatırımları, gelişmekte olan ülkelere yatırım yapmaktan alıkoyan en büyük etken, bu yatırımların ev sahibi ülkede karşılaşılabilecekleri risklerdir. MIGA sağladığı garantiler ve yatırımcılara sunduğu teknik yardım hizmetleri ile hem bu risklerin en aza indirilmesi, hem de yatırım akışının, gelişmekte olan ülkelere doğru gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır.

Kuruluşun, Dünya Bankası Grubu’nun bir parçası olarak üye hükûmetler ile yakın ilişkiler içine girmesi, onu özellikle özel sektör yatırımcıları açısından daha cazip bir konuma getirmektedir. MIGA’nın başarısı altında yatan ana sebep, Kuruluşun büyük ve nitelik olarak birbirinden çok farklı yatırım türleri için garanti sağlayabilecek bir güç ve kapasiteye sahip olmasıdır. Kuruluşun merkezi Washington’dadır ve gerek gördüğü takdirde diğer üye ülkelerde de büro açması mümkündür. Kuruluşun her yıl çıkarılan ve o yıla ilişkin faaliyet ve verilerin yer aldığı yıllık bir yayını vardır. Amaçlarını gerçekleştirmek ve kalkınmaya katkıda bulunmak üzere üye bir ülkeden diğer üye ülkeye giden yatırımların karşılaşılabilecekleri ticari olmayan risklere karşı, mükerrer ve müşterek sigortaları da kapsayacak şekilde garantiler tesis etmekte ve gelişmekte olan ülkeler arasında veya bu ülkelere doğru yatırım akışını teşvik etmek üzere gerekli girişimlerde bulunmaktadır. (Kırlı D. D., 2004, s. 114)

Uluslararası Ticaret Örgütü gibi devlet dışı kurumların kurulması ve bu kurumların da girişimi ile 1965 senesinde “Devletlerle Diğer Devlet Vatandaşı Kişiler Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Halline Dair (Washington) Konvansiyonu” birçok devletin katılımı ile akdedilmiştir. (<https://treaties.un.org/pages/showDetails.aspx?objid=080000028012a925>) Bu anlaşma ile kurulan ICSID’in yatırımcı ile ev sahibi devlet arasındaki yatırım

uyuşmazlıklarını çözmek için bir tahkim mahkemesi de mevcuttur. Merkez, yabancıların ev sahibi devlette yaptığı yatırım faaliyetlerinden doğan uyuşmazlıkların çözümü için kurulmuştur. Türkiye, ICSID Konvansiyonunu 24 Haziran 1987 tarihinde imzalamıştır ve 2 Nisan 1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Rusya ise, Haziran 1992 tarihinde imzaladığı ICSID Konvansiyonu onaylanmadığı için hala yürürlüğe girmemiştir. Bu nedenle, Türkiye ile Rusya yatırımcıları arasındaki yatırım uyuşmazlıkları ICSID Tahkiminde çözülemez. Öte yandan taraflar ICSID Ek Tesis Kurallarının uygulanmasına anlaşılabirler. (Malkoç, 2015, s. 108-116)

ICSID Genel Sekreteri, kurumsal olmayan (ad hoc) tahkim davalarına hakem atamayı da kabul edebilmektedir. Bu durum daha ziyade, ad hoc davalar için özel olarak tasarlanmış Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) Hakemlik Kuralları çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bir “yatırım ihtilafı” ICSID’de görülebileceği gibi, “UNCITRAL Ad Hoc Tahkim Kurallarıyla” veyahut da Stockholm Ticaret Odası Tahkim Kurallarına (SCC) tabi kılınarak ve ICC tahkiminde (Milletlerarası Ticaret Odası Tahkiminde) de görülebilir.

3.2.2 İki Taraflı Anlaşma

Yabancı sermaye yatırımına ilişkin kanunlar, ulusal kanunları da baz alarak yapılan anlaşmalar ile düzenlenmektedir. Taraflar bu hususta çift taraflı anlaşmanın yanı sıra çok taraflı anlaşmalarda imzalayabilmektedir. Dana önceleri imzalanan bu anlaşmalara “Yabancı Sermayenin Korunması Anlaşması” denilmekteyken daha sonra bu anlaşmalar “Yabancı Sermayenin Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması” olarak adlandırılmıştır. Söz konusu anlaşmalardaki yabancı sermayenin karşılıklı olarak teşvikinin ön plana çıkarılması ve korunmasından ikinci planda söz edilmesi anlaşmaların bu biçimde adlandırılmalarına neden olmuştur. (Kostunina & Liventsev, 2001, s. 87)

Uluslararası yatırımlarda yabancı yatırımcıların yatırım yaptıkları ülkedeki devletin, yatırımcıyı hukuki anlamda koruması, kamulaştırma, millileştirme, el koyma gibi bazı unsurlar karşısında bir güvence altına alması gerekmektedir. Bu nedenle yabancı yatırımcıları ülkelere çekmek isteyen ülkelerin bu konuda gerekli çalışmaları yaparak, yatırımcının bu kaygılarının giderilmesi yönünde düzenlemeler yapması gerekmektedir. Yabancı sermayeyi ülkelere çekmek isteyen ülkelerin bu kaygılara yönelik hukuk kurallarını düzenlemeleriyle birlikte, bu ülkeler hali hazırda yatırımlarının korunmasına ilişkin anlaşmaları imzalamakta ve hukuki anlamda karşılaşılabilecekleri uygulamalara ilişkin kaygılarını en aza

indirme yoluna gitmektedirler. Bu bağlamda yatırım yapılan ülkenin hukuki kurallara uygun davranışlar sergilemesi ve bu kuralları benimsemesi yatırımcıların ülkeleri dışında bir başka ülkeye yatırım yapmaları bakımından büyük önem arz etmektedir. (Tiryakioğlu B., 2001, s. 173)

Bu yöndeki anlaşmalardan en önemlileri, genellikle iki devlet arasına imzalanan Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşviki Anlaşmalarıdır. (Agreements Concerning Reciprocal Promotion and Protection of Investments). Başka ifadeyle de bu anlaşmalar “İki Taraflı Yatırım Anlaşmaları” (Bilateral Investment Treaties - BITs) olarak da anılmaktadır. Yapılan bu anlaşmalardaki önemli etkenlerden birisi uluslararası bazdaki yatırımlara tam manasıyla uluslararası bir korumanın sağlandığı bir anlaşmanın olmamasıdır. Ayrıca, her ülke yatırımcılarını farklı ülkelerde gerçekleştirmiş oldukları yatırımları nedeniyle koruma istekleri bütün devletler tarafından kabul edilen ortak dış politikasıdır. Bu sebepten dolayı da bütün devletler yatırım konusunda ilişkide bulunduğu diğer devletlerle yatırımların korunması ve teşvikine ilişkin anlaşmalar yapmaktadırlar. Bu anlaşmaları imzalayan devletler karşılıklı iki ülke arasında yatırımın desteklenmesi ve teşvik arzusunu ifade etmektedir. İkili yatırım anlaşmalarının en önemli özelliği, yabancı yatırımın hukuki kapsam ve çerçevesini çizerek, bu tür yatırımların tabi olacağı hukuki muameleyi belirlemeleridir. Bu yatırım anlaşmalarının tarafları devletlerdir. Bir tarafta yatırımın yapıldığı devlet, yani ev sahibi devlet (host country), öteki tarafta yatırımcının geldiği kaynak devlet (yatırımcının mensup olduğu devlet - home country) vardır. (Badmaeva N. A., 2012, s. 14)

İmzalanan anlaşmalardaki temel özellikler şu şekildedir;

- Yatırımcıların gerçekleştirecekleri yatırımların değerlendirilmesini, kendi ülke yasalarına göre gerçekleştirmek.
- Yatırımın gerçekleşmesinden sonra “en çok gözetilen ulus” veya “milli muamele” kapsamında koruma sağlanırken yatırımcıya bu iki muameleden hangisinin kendisine uygun olduğuna ilişkin tercih hakkının verilmesi.
- Yatırımla ilgili gerçekleştirilen ödemelerin değiştirilebilir özelliğinin olması.
- Kamu yararını gerekçe tutarak gerçekleştirilen yatırımların, kanunlarla sabit, adil, ayrımcı olmayan bir şekilde kamulaştırılması ve millileştirilmesi.
- Anlaşma uyarınca yatırımın yapıldığı ülkeye karşı tahkim yolunun açık olması.

Ayrıca gerçekleştirilen anlaşmalar yatırımı yapanın yatırımlarından elde edeceği gelir ve kazançların dönüşümünde meydana gelecek problemlerle ve engellerle ilgili kaygıların giderilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu anlaşmalar herhangi bir savaş, millileştirme, kamulaştırma ve müsadere gibi durumlarda

tazminatı veya mal varlığının iade edilmesini garanti etmektedirler. (Zvekov V. P., 2001, s. 260)

A. Rusya'da İki Taraflı Yatırım Anlaşmaları

Rusya'da yatırımlara ilişkin işbirliğinin sağlanmasındaki koşullardan en önemlisi öncelikle yatırım ile ilgili uygun iklimin oluşturulmasıdır. Bu nedenle, Rusya Federasyonu tarafından gerçekleştirilen anlaşmalar yabancı ve Rus yatırımcılara yatırımların korunmasına yönelik gereken garantiyi sağlamak ve yatırımlar konusundaki uygulamaların genel hukuki çerçevesini belirtmektedirler.

Rusya 1992 yılında yatırımların karşılıklı korunması ve teşvikine ilişkin anlaşmaların yapılması hususunda bir karar almıştır. Bu kararda Rusya Federasyonu yabancı yatırımcılara yatırımlarını çekinmeden yapabilecekleri tüm garantiyi sunmaktadır. Bu karar doğrultusunda ABD, Portekiz ve diğer devletlerle ilgili Anlaşmalar yapılmıştır. 1995 yılının ilk yarısında, Rusya 27 devletle anlaşma imzalamıştır. 16 Eylül 2000 yılı itibarıyla de toplam 53 anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmalar içerisinde, SSCB adıyla imzalanmış olan 21 Aralık 1991 tarihli Alma-Ata Deklarasyonu uyarınca, Avusturya, Belçika ve Luksemburg, Büyük Britanya, Almanya, İspanya, Kanada, Çin, Kore Cumhuriyeti, Hollanda, Türkiye, Finlandiya, Fransa ve İsviçre ile 13 YKKT Anlaşması da vardır. (Drozdova V. V., 2012, s. 28-31)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. İki Taraflı Yatırım Anlaşmalarının Temel Özellikleri

4.1 Genel Olarak

II. Dünya savaşından sonra gelişen ve sermayesini ihraç eden ülkelerin faaliyetleri yatırımların karşılıklı korunması ve teşviki anlaşmalarını gündeme getirmiştir. Bu anlaşmalar ülkelerin karşılıklı olarak ekonomik ilişkilerini geliştirmeyi, yabancı sermayeyi ülkelere çekebilmeyi ve diğer ülkelerin yatırım yapmalarını özendirmeyi amaç edinmiştir. Bu bağlamda imzalanan ilk anlaşma 25 Kasım 1959 tarihinde Almanya ve Pakistan arasındaki Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşviki anlaşmasıdır. (Kostunina & Liventsev, 2001, s. 108)

2000'li yıllara bakıldığında bu anlaşmaların sayısı 1726'yı bulmakta ve toplamda 174 devleti kapsamaktadır. Günümüzde ise toplam 183 ülkeyi kapsayan bu anlaşmaların sayısı toplamda 3328'dir. Anlaşmaların grup ülkeler arasındaki

bölümü şu şekildedir; Gelişmiş ülkeler arasında yapılan anlaşmalar % 39, gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasında yapılanlar % 36, az gelişmiş ülkeler ile Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında yapılan anlaşmalar %13, gelişmiş sanayi ülkeleri ile Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında % 7. (Birleşmiş Milletler, 2017)

Günümüzde, neredeyse bütün ülkeler iki taraflı bir yatırım anlaşması imzalamıştır. Bunun yanı sıra bu türde anlaşmalar imzalamayan "serbest bölge olan arazi ve ülkeler" istisnadır. Buna örnek olarak Sent-Kits ve Nevis, Surinam, Hong Kong, Baham Korunması gibi bölge ya da devletlerde bulunmaktadır. (Kostunina & Liventsev, 2001, s. 105)

4.2 İki Taraflı Yatırım Anlaşmalarının Akdediliş Nedenleri

Dünya'da Ticari Anlaşmalar 1960'lı yıllardan sonra önemli ölçüde azalmaya başlamıştır. Bu durum sömürge altında bulunan ülkelerin siyasal bağımsızlığını kazanması ile ilişkilendirilmektedir. (Marişeva N. İ., 1998, s. 148)

Ülkelerin temel ekonomik politikaları arasında dış ülkelere açılmak, teknolojinin ve yabancı sermayenin ülkelere gelmesini sağlamak, globalleşen dünya ekonomisinde önemli bir role sahip olmak yer almaktadır. Bu bakımdan Türkiye sabit sermaye yatırımına ihtiyacı olan bir ülke olmakla birlikte yerli sermayenin ekonomik anlamda hedeflenen seviyeye ulaşmasında yetersiz kalması nedeniyle, ülkeye yabancı sermaye çekme politikasını izlemektedir. Bu durumda izlenen yöntemlerden birisi de ticari ilişkilerin iyi olduğu ve ilerleyen dönemlerde bu ilişkilerin artma potansiyelinin olduğu ülkelerle yatırım anlaşmaları imzalamaktır.

Bu bağlamda Rusya ile Türkiye arasındaki ticari ilişkilerin iyi olduğu ve bu ilişkilerin ilerleyen dönemlerde artma potansiyelinin olduğu düşünüldüğünde ülke bakımından yabancı yatırımın sermaye gelişimin özendirilmesi açısından yatırımların karşılıklı korunması ve teşviki anlaşmaları önem arz etmektedir. (Elkis, Guzman, & Simmons, 2004, s. 18)

Yatırımların karşılıklı korunması ve teşvikine ilişkin imzalanan anlaşma maddeleri genel olarak şunları içermektedir;

Yatırım ve yatırımcının tanımları, anlaşmanın uygulanabilirliği, yürürlüğe girme tarihi, yürürlükten kalkma tarihi taraflar arasındaki oluşabilecek olan uyuşmazlıkların çözümü, milli ve en çok gözetilen ulus muameleleri, kayıpların tazmini kamulaştırma ve transferler yer almaktadır.

İmzalanan bu anlaşmalar ile ortaya çıkan siyasal ve ekonomik düzen, yapılan yatırımların geleceği bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle

yapılan yasal düzenlemeler gelişime uygun olmalıdır. (Boguslavskiy M. M., 1996, s. 14)

Amerika Birleşik Devletleri'nin diğer ülkelerle imzaladığı anlaşmaların söz konusu ülkenin deneyimine bağlı olarak farklı nitelikler taşımaktadır.

İmzalanan anlaşmalarda, yatırımın yapıldığı ülkenin kanunlarına uygun olmak üzere yatırım sayılabilecek değerlerin tümü tanımlanmıştır. Fakat yapılan bu tanımlarında tahdidi olmadığı ifade edilmiştir. Yatırımın yapıldığı ülke ile yapılan anlaşmada yer almayan bir kıymet yatırım olarak kabul edilebilmektedir. Bu bağlamda bahse konu yatırım nedeniyle meydana gelebilecek olan uyuşmazlıklar, anlaşma hükümlerinde yer alan maddelere istinaden karara bağlanmış olacaktır.

İmzalanan bu anlaşmalarda yatırım niteliğindeki kıymetler şu şekildedir.

-Hisse, tahvil veya firmalara katılımın diğer şekilleri,

-Yapılan yatırımlarda kullanılan gelir ve alacaklar ya da yatırım hususunda mali bir değere sahip kanunlarla uygun olarak kabul edilen diğer haklar,

-Taşınabilir veya taşınmaz mallar ve bu mallar üzerindeki haciz, rehin, ipotek v.b. haklar,

-Anlaşmaya taraf ülkelerin doğal kaynaklarının aranarak işlenmesi, ihracı ve kullanılması gibi hususlarında kanunlara uygun şekilde anlaşma üzerinde sağlanan ayrıcalıklar (Kostunina & Liventsev, 2001, s. 10)

-Patent, lisans, telif hakları, teknik işlemler know-how v.b. diğer haklardır.

Bütün bunların yanısıra elde edilen gelirlerin ve gayrimenkullerin çifte vergilendirilmesine karşı önleyici anlaşmalar yapılmaktadır. Yapılan bu anlaşmaların temel amacı hangi ülkede ne çeşit gelirlerin ya da menkullerin vergiye tabii tutulacağı ve bu vergilendirmede meydana gelebilecek olan tartışmalarda uyuşmazlıkların çözümü konusunda bir düzen oluşturmaktır. (Boguslavskiy M. M., 1996, s. 157)

Yatırımlarda yapılan düzenlemelere ilişkin en önemli avantaj, yatırımı kabul eden ülkelerin yatırım iklimine, siyasi istikrarına, iktisadi bakımdan gelişim durumuna, hukuki durumuna bakılarak seçim prensibine dayanmasıdır. Yani, uluslararası bazda imzalanan anlaşmalar, anlaşmaya taraf ülkelerin yatırımla ilgili özel şartlarının belirlenmesinin de kapsam içine alınmasına olanak sağlamaktadır. Sermaye akımının düzenlenmesinde belli basit özelliklerin dışında bazı etkenlerde mevcuttur.

-Anlaşmaya taraf ülkelerin ekonomik bakımdan kalkınmasında rol oynayan yatırımların ülke gelişimine etkisi,

-Yatırımın yapılacağı ülkeye, yatırımlara yönelik ulusal mevzuatı yatırım yapılacak olan ülkenin ekonomik teşebbüsleri tarafından dikkate alınmalıdır.

-Yatırımların yapıldığı sırada meydana gelebilecek sıra dışı ve özel durumların ortadan kaldırılabilmesi için anlaşmanın bazı maddelerinin tek taraflı olarak değiştirilebilmesi imkanının sağlanmasıdır. (Kostunina & Liventsev, 2001, s. 187-189)

Gelişme ve kalkınma sürecindeki ülkeler tarafından imzalanan ikili anlaşmalar büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle anlaşmalardaki ev sahibi ülkenin vergi rejimlerindeki istikrarını ve adalet sistemini garanti eden yatırımcıların yatırımlarının ülkeye girmesindeki temel dayanaklardır. (DORONINA & SEMILUTINA, 2011, s. 176)

Gelişen ve gelişmekte olan ülkeler arasında imzalanan anlaşmalarda kabul edilen yatırımların arasındaki etkileşim sorununun çözülmesi konusuna vurgu yapılmaktadır. Bu durum gelişmekte olan ülkelerin hükümetlerine yabancı sermayenin denetimine imkan sağlamaktadır. Ekonomik anlamda geçiş döneminde sayılabilecek devletler arsında imzalanan anlaşmalarda analogik vurgu yapılmaktadır. Yani ekonomik bakımdan geçiş döneminde olan ülkenin hükümetine herhangi bir kriz ortamında uzun vadeli yatırımların transferine limit koyma olanağı sağlamaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki imzalanan anlaşmalarda ise; bilgi gelişiminin değişmesi, rekabetin normlarının düzenlenmesi şeffaflığın gelişmesi gibi durumlar ön plana çıkmaktadır. (Kostunina & Liventsev, 2001, s. 118)

4.3 Anlaşmanın Temel Maddeleri ve Hükümleri

Rusya Federasyonu'nun gerçekleştirmiş olduğu uluslararası anlaşmaların sayısının artması nedeniyle yatırımların karşılıklı korunması ve teşvikine ilişkin anlaşmalara model bir anlaşmanın hazırlanmasını gerekli kılmıştır. Söz konusu model anlaşma dört temel konuda hüküm içermektedir.

- Dünya çapında “milli rejim” olarak nitelendirilen, anlaşmaya taraf olan ülkelerde yatırımlara sağlanacak olan muamelenin, adalet ve eşitlik ilkesine dayanmasına ilişkin hükümler (treatment provisions);
- Yatırımcıların mülkiyetlerinden mahrum edilmesi, istimlak ya da buna benzer başka tedbirlerin alınmasına ilişkin hükümler (expropriation provisions);
- Elde edilen karın herhangi bir engelle karşılaşmadan transferine ilişkin hükümler (transfer provisions);
- Anlaşmalarda meydana gelebilecek uyuşmazlıkların çözümünde tahkim mahkemelerinin verdiği kararın anlaşmaya taraf ülkelerle tanınmasına ilişkin hükümler (desputes provisions).

Belirtilen bu şartların hazırlanan model anlaşmaya dahil edilmesi ve taraflarca onaylanması sonrasında bahse konu anlaşma bir yasa niteliği kazanmaktadır. (Elkis, Guzman, & Simmons, 2004, s. 14-20)

Rusya Federasyonu’da Türkiye Cumhuriyeti gibi bir çok ülkeyle yatırımların korunması ve teşvikine ilişkin anlaşmalar imzalamıştır.

Türkiye ile Rusya arasında imzalanan bu anlaşmaya esas olarak kimlerin yatırımcı olarak sayılabileceği, yatırım olarak nitelendirilebilecek değerler ve bu değerlerin ne şekilde korunacağı, yatırımların nasıl teşvik edileceği yapılan yatırımlardan elde edilen karların yatırımcının ülkesine nasıl transfer edeceği, yapılan yatırımların kamulaştırılması durumunda yargı yolu, ödenecek tazminat ve yatırım anlaşmazlıklarının çözüm yoluna ilişkin konular düzenlenmiştir.

Yatırımların karşılıklı korunması ve teşvikine ilişkin imzalanan anlaşmalardaki temel ilke yatırım ve ticari ilişkinin yoğunluğu ve bu anlamda anlaşmanın imzalayacak ülkelerde belirli bir potansiyel sahibi olmasıdır. Dünyada, ülkeler tarafından imzalanan anlaşmalarda yedi bölüm bulunmaktadır. Bunlar:

- Anlaşmanın faaliyet süresi ve konusu.
- Yatırımın yapılacağı ülkeye giriş ve izin şartları.
- Yatırımcıya ilişkin konulan rejim şartları.
- Kar, gelir ve sermayenin ülke dışına transferi.
- Kamulaştırmanın ve tazminatın ödenme şartları.
- Taraflar arasında meydana gelebilecek sorunların çözüm yolu.
- Yatırımcı ile yatırım yapılan ülke arasında meydana gelen uyuşmazlıkların çözüm yolu. (Lisitsa V. N., 2003, s. 77)

4.4 Anlaşmada Yer Alan Genel İlkeler

4.4.1 Şeffaflık

Ülkeler yabancı yatırımcıları ülkelerine yatırım yapmaları hususunda teşvik için bir çok düzenlemeler yapmaktadırlar. Uluslararası bazda hazırlanan bir anlaşmanın bu düzenlemelere olan katkısı ise şeffaf, süreklilik arz eden ve güvenilir bir yatırım ortamının olduğunu yatırımcıya garanti etmekten ibarettir. Yani devletler uluslararası yatırım anlaşmaları vasıtasıyla yapılan düzenlemelerle hali hazırdaki uygulamaların ve kuralların herhangi bir değişiklik göstermeyeceğini garanti altına almaktadır. (Tiryakioğlu B., 2001, s. 174)

4.4.2 Karşılılık

Yatırımların karşılıklı korunması ve teşvikine ilişkin imzalanan anlaşmalar yapılacak olan yatırımın tabii olacağı kanunların belirlenmesinde önemli bir role sahiptir. Yani yatırımın yapıldığı ülkenin yatırımcıya nasıl davranacağını kanunlarla belirlenmesidir. Bu kanunlara uymamak ise uluslararası hukuka göre bir sorumluluğu gerektirmektedir. (BOGATIREV A. D., 1992, s. 67)

Bu esaslara göre yabancı ülke vatandaşının bulunduğu ülkedeki haklardan faydalanabilmesi için bulunduğu ülkedeki vatandaşlarında kendi ülkesinde aynı haklardan yararlanması gerekir. Bu hak devletlerarası anlaşmalardan kaynaklanabileceği gibi, herhangi bir anlaşma olmadan, kanuni idari veya fiili uygulamadan da kaynaklanabilir. (Chelikel & Gelgel, 2017, s. 56)

Günümüzde yatırımcıya tanınan hakların tespitinde sadece bu belirtilen esaslar dikkate alınmamaktadır. Bu bağlamda Mukabele-i Bilmisil esası ve karşılıklılık esası birbirine çok yakındır. Ülkeler ilişkide bulunduğu diğer ülkeler ile anlaşma halinde olduğu gibi, bazı durumlarda herhangi bir eylem gerçekleştirme zorunluluğunun olmadığı durumlarda bulunmaktadır. Bu durumlar diğer devletlerin adil olmayan bir durumla karşılaştığında uygulanan bir tedbirdir. Buna da Mukabele-i Bilmisil denilmektedir. (Tekinalp G., 2003, s. 21-23)

4.4.3 İşbirliği

İki taraflı anlaşmaların imzalanmasındaki birinci neden, anlaşmaya taraf devletin kendi vatandaşlarının ekonomik ve hukuki haklarını korumaktır. Günümüzde ekonomik anlamda kalkınmayı ülkeler tek başlarına gerçekleştirememektedirler. Bu bağlamda uluslararası işbirliklerine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu sebepten dolayı ekonomik anlamda büyümek içinde yabancı yatırımlara olan talepler artmaktadır. Yatırımcının yatırım yapacağı ülkedeki yatırıma ilişkin risklerin de giderilmesi gerekmektedir. Bu risklerden en önemlileri de gayri ticari riskler olup, yatırımcı bu risklere karşı garanti istemektedir. (Tiryakioğlu B., 2001, s. 59)

4.4.4 Eşitlik

Günümüzde devletlerdeki yatırım mevzuatlarında en çok karşılaşılan ilkelere bir tanesi yabancı yatırımcılar tarafından yapılan yatırımla yerli yatırımlar arasındaki eşitlik ilkesidir. Hukuki anlamda yabancılarında hak ve özgürlüklerinden eşit biçimde faydalanması gerekmektedir. Bu durum milletlerarası hukukun bir prensibi olarak kabul edilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

"temel haklar ve ödevler" başlığı altındaki kamu haklarını, yabancı ve vatandaş arasında eşit şekilde tutmaktadır. Genel olarak ülkelerin yabancılara vereceği haklar milletlerarası hukuka göre tanımlanmaktayken bu genel tanımlamaların dışında özel imtiyazlarda verilebilmektedir.

Yabancıyla vatandaşın eşitliği ilkesine uygun olarak, vatandaşın yararlandığı bütün haklardan yabancılarda yararlanmaktadır. Yabancıların bu haklardan faydalanmaları bir kural, faydalanmamalarına getirilen kısıtlamalarda istisnai bir durumdur. Bu anlamda yabancılar hukukunu tanımlamak gerekirse bir devletin yabancılara uygulaması gereken kurallar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle, yabancılar hukukunun konusu istisnai nitelikli hükümlerdir. (Chelikel & Gelgel, 2017, s. 2-30)

20. yüzyılın ikinci yarısında kabul edilen tüm bildirgelerde dil, din, ırk, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin herkes tüm hak ve özgürlüklerden faydalanabilir ifadesi yer almaktadır. Bu haklar 10 Aralık 1948 yılında yayımlanan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirisi ve 4 Kasım 1950'de yayımlanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle milletlerarası Hukukun koruması altına alınmıştır. Bununla birlikte bazı haklar yabancı vatandaş ayrımı yapılmaksızın herkese tanınmaktadır. Aksi durumda ise ilgili devletin milletlerarası mesuliyeti gündeme gelmektedir. (Unlu T., 2009, s. 32-34)

4.5 Anlaşmanın Kapsamı

Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşvikine ilişkin imzalanan anlaşmalarda, korunmaya tabi yatırım türleri kapsam bakımından tek tek olmakla beraber, örnek kabilindendir; bu kısıtlama değildir. Yani yatırım anlaşmasında belirtilenlerin dışında kalan yatırım türleri de anlaşma kapsamına girmektedir. Şirketlerin öz varlıkları, borçları, alacakları, hizmet ve yatırım sözleşmeleri gibi her türlü mal varlıkları.

YKTK Anlaşmaları, yatırım uyuşmazlıklarının uluslararası tahkim aracılığıyla çözümlenmesine imkan vererek yatırımcılara ev sahibi ülkenin yargı sistemine tabi olma dışında bir seçenek sunmaktadır. Yatırımcı ile ev sahibi devlet arasındaki sözleşmelerde tahkim öngörülmemiş olsa bile yatırımcının YKTK Anlaşması'na istinaden ev sahibi devlet aleyhine uluslararası tahkime başvurması mümkündür.

(http://www.cakmak.av.tr/articles/Banking_Finance/10_Soruda_YKTK_Anlasma_lari.pdf)

4.6 Anlaşmanın Amacı ve Önemi

4.6.1 Temel Amacı

Devletler ekonomik bakımdan güçlenmek için diğer devletlerle yatırımların karşılıklı korunması ve teşvikine ilişkin anlaşmalar imzalamaktadırlar. Bu anlaşmalardaki temel amaç hem yatırım yapılan ülkedeki yatırımları garanti altına almak hem de gerçekleştirilen yatırımlar açısından elverişli koşullar hazırlamaktır. Ayrıca tarafların imzaladığı bu anlaşmalarda yabancı sermayeyi teşvik amaçlı birden fazla hüküm bulunmaktadır.

Anlaşmaların temel amaçları arasında, taraf ülkeler arasında sermaye ve teknoloji akımını teşvik etmesi, yönetim bilgi ve becerisini artırması, kendi yatırımcılarına farklı pazarlara girme imkanı sağlaması ve ilgili ülkenin hukuk düzeni içinde yatırımların nasıl korunacağını tespit etmeleri yer almaktadır. (Pushkin A., 2012, s. 72)

Belirtilen bu temel amaçların dışında, ülke ekonomisinin geliştirilerek sermayesinin dışa açılması, ülke dışında pazar arayışı, yabancı sermayenin ve teknolojinin ülkeye getirilmesi ve ülkenin ekonomisiyle dünya ekonomisi arasındaki entegrasyonun sağlanması, anlaşma kapsamına giren yatırımlara hakkaniyete uygun ve adil imkanların sağlanması, yatırım yoluyla ülkedeki istihdamın artışına katkıda bulunması, ekonomik kaynakların en etkin şekilde kullanımının sağlanması, yatırımlar ve onların korunması için uygun olanaklar sağlamasını anlaşma, tarafların birbirlerinin ülkesinde yatırım yapmalarını teşvik etmeyi, iki ülke arasında istikrarlı bir yatırım ortamı meydana getirmeyi ve sermaye ve teknoloji akımını geliştirmek de yer almaktadır. (Tiryakioğlu, 2003, s. 162-166)

Yatırımların karşılıklı korunması ve teşvikine ilişkin imzalanan anlaşmalar incelendiğinde, ilk olarak anlaşmanın başında giriş kısmı yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu arasında imzalanan yatırımların karşılıklı korunması ve teşviki anlaşması incelendiğinde ilk bölümünde tarafların yükümlülükleri ve anlaşmanın hazırlanış amacı yer almaktadır. Bu türdeki imzalanan anlaşmalar genel anlamda aynı içeriğe sahiptir. Bu bakımdan anlaşmada yer alan ortak kavramların incelenmesi, ortak konuların açıklanması bakımından daha verimli olmaktadır.

A. Sermaye Akımı Açısından Önemi

Öncelikli olarak, yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması anlaşmalarının yapılmasına ilişkin gösterilen çabalar yarınlara için büyük önem arz etmektedir. Doğal olarak yabancı yatırımcının yatırımı gerçekleştirdiği ülke hükümetinin yatırımları koruma altına alma ve risk faktörlerinin azaltılması konusunda çalışmalar yapması gerekir. Bu koruma ve risklerin azaltılmasına ilişkin gerçekleştirilen eylemler ulusal mevzuatın değil aynı zamanda uluslararası anlaşma hükümlerinin de bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlaşmalar sayesinde de gelecekte doğabilecek olumsuzluklar ya da kanunlarda yabılabilecek olan değişikliklerden yatırım ve yatırımcıların koruma altına alınması mümkün olmaktadır. (Shevchenko L. M., 2008, s. 44-49)

B. Anlaşmalarının Akit Devletler Açısından Oynadığı Rol

Yatırımların karşılıklı teşviki ve korunmasıyla ilgili anlaşma imzalayan devletler, anlaşma kapsamındaki yatırımları söz konusu anlaşmaya göre uygulamakla yükümlüdürler. Devlet yabancı yatırımlara uygun bir rejimin oluşturulmasına ilişkin garanti vererek, yatırımlara ve yatırımlarla ilgili diğer faaliyetlere adil ve eşit hukuki rejim oluşturacağına dair sorumluluğu üzerine almaktadır. Buradaki temel amaç yabancı yatırımcıların yatırımlarına ilişkin gerekli koruyucu tedbirler alınarak kolaylık sağlamaktır. (Boguslavskiy M. M., 1996, s. 61-62)

En çok gözetilen millet muamelesi, YKTK Anlaşması imzalayan iki devletin, birbirlerinin yatırımcılarına diğer üçüncü bir ülkeye tanıdıklarından daha az ayrıcalıklı ve elverişli imkânları sağlamayacaklarını garanti altına almaktadır. Böylece anlaşmaya taraf olan ülkenin yatırımcısı ev sahibi ülkede üçüncü ülkelerin yatırımcılarının yararlandığı en avantajlı imkanlardan yararlanarak onlarla rekabet edebilecek konuma getirilmektedir.

Milli muamele, aralarında YKTK Anlaşması bulunan iki devletin, anlaşmanın karşı tarafı devletin yatırımcısına kendi yatırımcısına tanıdığından daha az ayrıcalıklı imkan tanımayacağını garanti altına almaktadır. Böylece yabancı yatırımcı, ev sahibi ülkenin kendi yatırımcılarıyla rekabet edebilir konuma getirilmektedir. (http://www.cakmak.av.tr/articles/Banking_Finance/10_Soruda_Y_KTK_Anasmalari.pdf)

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Anlaşmada Yer Alan Tanımlar ve Maddeler

Ülkeler imzaladıkları anlaşmalarda ilk olarak olarak kavramlara ilişkin tanımlamalar yapmaktadırlar. Yatırım ve yatırımcının tanımlanmasıyla tarafların yaptığı anlaşmada bu kavramları kabul etmeleri büyük önem taşımaktadır. Genel olarak, anlaşmaların bir çoğunda bu kavramlar aynı şekilde ifade ederken, bazılarında ise farklı bir şekilde de tanımlanabilir.

Dolayısıyla, yatırımcı, yatırım, gelir, devlet, sahip olmak ve kontrol gibi terimlere de açıklık getirmektedir. (Hayrullina A. M., 2012, s. 112)

5.1 “Yatırım” Tanımı

Yatırımların korunması ve teşvikine ilişkin imzalanan anlaşmaların birinci bölümde "yatırım" kavramları ve uygulanma şekilleri belirtilmekte ve yatırım kavramı şu şekilde ifade edilmektedir; “yatırım faaliyetinin başlangıcına her hangi bir sınırlama olmadan ve her türlü faaliyeti sürdürebileceği amaçlar olarak belirtilmiştir”. Ayrıca yatırım, hisse seneti, tahvil, taşınır ve taşınmaz mal, ipotek kredisi, borç, patent, ruhsat gibi farklı şekilleri ile karşılaşılmaktadır. (Semoçkina M. A., 2013)

Türkiye ve Rusya arasındaki yatırım Anlaşmasının 1. maddesinin 2. fıkrasında yatırım tanımına ilişkin açıklama yapılmıştır. İkili anlaşmalarda, ev sahibi devletin yatırım mevzuatının kaydına uygun olacak şekilde ve yatırım olarak kabul edilebilecek varlıklar sayım yoluyla belirlenmiştir. Fakat, bu sayımın bir dayatma olmadığı ifade edilmiştir.

“Yatırım” konsepti her tür kıymetli varlıklarının yatırılmasını ifade etmektedir. Fakat, bunun başka bir açıklaması da olabilir. Örneğin, Amerika’daki tecrübeye göre, “yatırım” kavramı altında, her tür parasal sermayenin yatırılması anlaşılır. Bu tanım daha geniş bir anlam taşımaktadır. Somut olarak yatırım kavramına şunlar girmektedir:

- Menkul ve gayrimenkul emlak, her tür mülkiyet hakları, hisse senetleri, tahviller, ipotekler, rehin hakları ve şirketin mülkiyetinde herhangi katkı payı.
- Müessesse veya ortaklığın kurulması.
- Yatırımla bağlantısı olan parasal varlıklar.
- Yeniden yatırımda kullanılan gelirler, para alacakları veya bir yatırımla ilgili mali değeri olan ve yasalara uygun olarak kabul edilen diğer haklar.

- Telif hakları ve aynı anda yayım hakları, patentler, ticari logolar, ticari sırları ve markaları, sanayiler, teknik bilgileri ve buna benzeyen bir çok farklı haklar.

- Her türlü doğal kaynağın aranması, işlenmesi ve çıkarılması gibi ticari ve iktisadi etkinliğin gerçekleştirilebilmesi,

- taşınır ve taşınmaz mal varlıkları ve bunlara bağlı mülkiyet hakları,

- nakit sermaye ve nakit alacakları,

- hisse senetleri, tahviller ve benzeri şirket katılımları,

- makine ve teçhizatlar,

- know-how, patent, marka ve telif hakları gibi endüstriyel, fikri ve sınai mülkiyet hakları,

- yasalar ve yasalara uygun olarak akdedilmiş bir sözleşme uyarınca elde edilmiş hakları, lisans ve izinleri,

- hasılat ve faiz ödemelerinin yeniden yatırımı,

gibi konuların, koruma ve teşvik anlaşmalarında yatırım olarak nitelendirildiği görülmektedir. (Tiryakioğlu, 2003, s. 176)(Ebru ŞENSÖZ MALKOÇ, International Investment And Dispute Resolution Methods In Turkey With Regard To Russian Investors” (s.108-116), Contemporary Studies In Law, ISBN 978-3-946305-02-6, Ehrmann Verlag, Germany, 2015, s.108 vd.)

5.2 “Yabancı Yatırımcı” Tanımı

İki taraflı imzalanan yatırım anlaşmalarında yatırımcı aynı anda gerçek ve tüzel kişi olabilmektedir. Bununla birlikte, gerçek kişi yatırımcı, uyruğu ulusal yasasıyla belirlendiği anlaşmaya göre taraf olan devletin olmalıdır. Bazı ikili anlaşmalarda, özel yatırımcı daha geniş bir anlam kazanmaktadır. Örnek verecek olursak bu durumu şu şekilde ifade edebiliriz; yatırımcı, hem taraf devletin vatandaşı hem de sadece geçici ikamet eden kişi de olabilmektedir.

Yatırımcılar konsepti İTYA'ya göre şöyledir:

Anlaşmanın her iki taraf vatandaşlık yasasına göre bireyin vatandaş olarak kabul edilmesi, her iki tarafın mevzuatına uygun olarak düzenlenmiş genel idari merkezde bulunan şirketleri, kurumları ve iş ortaklıklarını ifade eder. (Tadevosyan G. G., 2009, s. 99)

Rusya ve Türkiye arasında imzalanan “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması’nın 1. maddesinin 1. fıkrasında” yatırımcı için aşağıda belirtildiği terim tanımlanmıştır: “Yatırımcı, tarafların yürürlükteki yasalarına göre o ülkenin vatandaşlığını kazanmış gerçek kişiler ve tarafların yürürlükteki yasaları doğrultusunda kurulmuş ve genel idare merkezleri o tarafın ülkesinde bulunan firmalar, şirketler ya da iş ortaklıkları gibi tüzel kişilerdir.”

Tüzel kişi karşılıklı olarak imzalanan anlaşmalarda bazı kriterleri sağladığı zaman yatırımcı olarak kabul görmektedir. Genel anlamda, anlaşmalarda şu üç kriter dikkate alınmaktadır:

- Şirketin kuruluş yeri “Common law” sistemine sahip ülkelerde, şirketin tabiyetinin belirlenmesinde kullanılmaktadır. Kanada ile Amerika Birleşik Devleti aralarında bu kriteri tek kriter olarak kabul etmişlerdir.
- Merkezi konum / idari merkez “Civil law” sisteminde kullanılabilmekte fakat paralel olarak “firmanın kuruluş yeri” kriteri de kullanılmaktadır.
- Bazen firmanın iktisadi etkinliğinin daha verimli bir şekilde yapılması gerektiğinde, firmanın “kayıt yeri” kriteri de uygulanmaktadır.
- Firma, anlaşmayı imzalayan taraf ülkenin vatandaşı olan gerçek kişiler tarafından kontrol ediliyorsa “kontrol” kriteri dikkate alınır.

Kontrol kriteri, bağımsız olarak ya da daha önce belirtilen iki kritere alternatif olarak kullanılır. Eğer bir ülke, “ülkesinde kayıtlı” müteşebbislerin etkinliğine ve bu etkinliği sürdüren tüzel kişilerin yararına kısıtlama getirmek istiyorsa belirtilen iki kriterin kombinasyonu mümkündür. (Kostunina & Liventsev, 2001, s. 106)

Tüzel kişilere vatandaşlık ataması ve diplomatik korunma açısından bu kişilere yabancılar hakkında kabul edilen prensiplerin uygulanabilmesi gerekmektedir. Yasalarla ilgili yabancı tüzel kişiliklerin yer aldığı anlaşmazlıklarda, uluslararası usul hukuku ile ilgili bazı problemleri çözmek ve uygulanacak kanun açısından tüzel kişinin hangi ülkeye ait olduğunu bilmesi gerekmektedir.

Ülkelerde gerçek ya da tüzel kişilerin, yabancı olmaları nedeniyle uymaları gereken bazı kanun ve kurallar bulunmaktadır. Bunlarda, yabancıların yasasını oluşturan yabancılarla ilgili bütün kuralları içermektedir. Temel olarak, yabancı ile ev sahibi devletin vatandaşı arasında herhangi bir eşitsizliğinin olmaması ve eşit haklarının tanınması ile ilgili hem ikili hem de çok taraflı sözleşmelerinde yer alması gerekmektedir. Fakat, tüm ikili sözleşmeler, taraf devletin vatandaşlarına verilen çeşitli hakları ve ulusal mevzuatın getirdiği kısıtlamaları saklı tutmaktadır.

Devletler, yabancılarla ilişkin hukuki kuralları büyük bir hassasiyetle düzenlemektedirler. Yabancılarla ilişkin düzenlenen hükümler bu bağlamda uluslararası yasanın ilkelerini yansıtmalıdır. Yasanın genel ilkelerine aykırı bir düzenlemeler sonucu yabancı yatırımcılara herhangi bir zararın verilmesi, o ülkede diplomatik sorunlar yaratmaktadır. (Kostunina & Liventsev, 2001, s. 59)

5.3 Diğer Tanımlar

Anlaşmanın ilk maddesinin diğer paragrafları arasında gelir, ülke ve mevzuat ile ilgili tanımlar yer almaktadır.

Türkiye ile Rusya arasında imzalanan anlaşmanın birinci maddesinin diğer fıkralarında gelir, devlet ve mevzuatıyla ilgili tanımlara yer almıştır. Anlaşmada yer alan 1. maddenin 2. fıkrasında "gelir" tanımı, yatırımların bir sonucu olarak elde edilen gelirler olarak ifade edilmektedir.

Özellikle kazanç, temettü, faiz, lisans ücreti, teknik yardım ve hizmet gibi ücretleri içermektedir. Devlet terimi Türkiye Cumhuriyeti'ni veya Rusya Federasyonu'nu ifade etmek için kullanılmıştır. Bu ülkelerin karasularına ek olarak, uluslararası yasaya uygun olarak tanımlanmış özel iktisadi bölgeleri ve kıta sahanlıkları da bulunmaktadır.

5.4 Yurt Dışı Uyruklu Personelin İstihdamı

Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu Hükümetleri, yatırım Anlaşmasının 4. maddesinde kilit personelin kendi ülkelerinde çalışmaları ve ikamet etmeleri ile ilgili şartlar belirtilmiştir. Her devlet yabancıların girişlerini ve kalmalarını kendi mevzuatlarına göre düzenler, anlaşmanın dördüncü maddesinde; akit devletlerden gelen yabancı yatırımcılara faaliyetlerini yürütmek için girişine ve ikamet etmelerine izin vereceğine dair ilkelerle belirtilmektedir.

Anlaşmanın 2. maddesi 1. fıkrasında yatırım sürecinde gerekli kolaylıkların sağlanması yer almakta ve bu madde yabancı personelin istihdamına ilişkin değerlendirilmektedir.

"Yabancı personel" yönetmeliğine teşebbüse parayı yatıran kişilerin temsilcileri, uzmanları ve diğer uzman personelleri dahil edilecektir. Yatırımlarda kullanılacak kilit personel ile ilgili işlemler Anlaşma kapsamında düzenlenmemiştir, 25 Temmuz 2002 tarihli Federal Yasası N 115-FZ "Rusya Federasyonu'nda Yabancı Vatandaşların Hukuki Statüsü Hakkında" (<https://rg.ru/2002/07/31/inostr-dok.html>) ve bu "Kanunun" uygulanmasına ilişkin yönetmelik ve diğer yasal düzenlemeler yabancı personel ile ilgili usul ve esasları belirlemektedir.

Rusya ile Türkiye Hükümetleri arasında imzalanan anlaşmanın yanı sıra vatandaşların yasal statüsünün karşılıklı düzenlenmesi, yasal ikamet ve ticaret anlaşmaları da dikkate alınmıştır.

Buna ek olarak, ev sahibi ülke, ülkesinde bulundurduğu yabancılara kendi iç hukuklarına uygun haklar tanımak için uluslararası hukukun genel ilkelerini dikkate almalıdır. (Chelikel & Gelgel, 2017, s. 56-60)

5.5 Kapital, Kazanç ve Gelir Aktarımı

Yurt dışı yatırımcılarının temel amacı kar etmek ve edilen karları serbest olarak transfer etmektir. Bu karın da belli başlı şartlar altında aktarabilmeleri için imkan sağlamak gerekmektedir. Aktarım kavramına aktarılabilen tüm değerler girmelidir. Türkiye ile Rusya Hükümetleri arasında yapılan ikili yatırım anlaşmanın 8. maddesinde kazancın ve sermayenin ev sahibi ülkenin dışına aktarımına ilişkin şartlar belirtilmiştir.

İkili yatırım anlaşmaları çerçevesinde, katılımcı bir devletin her yatırımcısı, yatırımın bir kısmının ya da tamamının tasfiyesinden elde edilen gelir ve kazancı, kamulaştırma tazminatını, yatırımla ilgili uyuşmazlıklardan gelen ödemeleri, ev sahibi ülkede çalışma izni ile çalışan yabancı uyruklu personellerin maaşları, ücretleri veya buna benzer gelirleri ve yatırımları doğrudan ilgili kredilerden kaynaklanan anaparaların ve faizlerin ödemelerini ister kendi ülkesine ister başka bir ülkeye aktarma serbestisine sahiptir. (Tiryakioğlu, 2003, s. 176)

Anlaşmayı imzalayan taraflara, yatırımlarla ilgili tüm gelirlerin serbestçe aktarılması için müzakereye gerek kalmadan izin verilecektir.

Aktarılacak ana gelirler şunlardır: Kazançlar; anaparlara ve faizlerin ödemeleri; kamulaştırma veya ticari olmayan riskler için ödenen tazminatlar; yatırımların satışı veya tasfiyeler sonucu elde edilen gelirler; çalıştırılan yabancılar tarafından alınan gelirler; yatırım anlaşmazlıklarından doğan ödemelerdir.

Anlaşmanın 8. maddesinin son fıkrası ise, aktarımların ev sahibi ülkesinde yürürlükte olan mevzuata uygun olarak, gecikme olmaksızın, geçerli olan döviz kuru üzerinden, serbest çevirilen para cinsinden yapılacağını belirtmektedir. Ayrıca, ülkeler, transfer prosedürlerinin nasıl gerçekleştirileceğine dair ve transferleri kapsayan mevzuata zarar vermeyecek şekilde usuller oluşturabilir. Devletler Akit Devletlere, döviz aktarımı, temettü ve diğer transferlere uygulanan vergiler hakkında rapor edilmesini gerektiren kanun ve kararnameler sözü verebilmektedir. Ayrıca, devletler bu maddeleri yatırımcıların alacaklarına herhangi bir zararın gelmesini önlemek amacıyla mahkeme kararlarının uygulanmasını sağlayan tedbirler alabilirler. (Kostunina & Liventsev, 2001, s. 141-143)

İki taraflı yatırım anlaşmalarında paranın zamanında transfer edilmesi gerekmektedir. Ülkeler, anlaşmalarına göre farklı süreleri kabul edebilir. Örnek olarak Şili'yi gösterecek olursak Güney Amerika kıtasında olan ülkelerle anlaşma sürelerini şöyle sıralayabiliriz; Bolivya ile 30 gündür; Ekvador ile 60 gündür; Arjantin ile 2 aydır ve Brezilya ile 6 aydır.

İkili yatırım anlaşmalarında para aktarımı konusunda bazı kısıtlamalar bulunmaktadır. Bu kısıtlamalar aşağıda belirttiğimiz gibidir:

- Transferler Akit Devletlerin kanunlarına uygun olması
- İflas durumunda alacaklıların haklarının korunması ile ilgili olarak kanunların eşit ve adil bir şekilde uygulanmasıyla yatırım kaynaklarının aktarımının önlenmesi (1980'li yıllarda Amerika Birleşik Devleti'nde uygulamıştır)
- Akit devlet döviz aktarımı ile ilgili bilgi veren yasa ve yönetmelikleri kullanabilir ve temettü, gelir ve kesintilerden düşülebilirler. (1960-1970'li yıllarda Amerika Birleşik Devleti'nde uygulamıştır).
- Akit Devletler, kambiyo devirleri hakkında bilgi veren mevzuat ve düzenlemeleri kullanabilirler ve kâr paylarını ve vergi indirimlerini (60-70'lerde ABD uygulaması) düşebilirler. (DORONINA & SEMILUTINA, 2011, s. 78)

5.6 Uyuşmazlıkların Çözümü

Anlaşmaların imzalanmasından sonra meydana gelen uyuşmazlıklarda devletler anlaşmada geçen 11 maddede çözüm bulabileceklerdir. İkili yatırım anlaşmalarında iki farklı anlaşmazlık çözüm mekanizması mevcut. Birinci olarak, yatırımcı ile ev sahibi devletin arasındaki “yatırım uyuşmazlıkları”dır. İkinci olarak, ikili yatırım anlaşması nedeniyle akit devletlerin arasında meydana gelen uyuşmazlıklardır.

Bu farklılıktaki ana kriter, uyuşmazlıktan kaynaklanmaktadır. Bir kısımda uyuşmazlığın kaynağı yatırımcı ile akit devletin arasında olan yatırım ilişkisini içerirken, diğer kısımda uyuşmazlık kaynağı iki devlet arasında yapılan "Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşvik anlaşmasının" yorumu ve uygulanmasıdır. (Malkoç, 2015, s. 108-116)

5.6.1 Akit Devletler Arasındaki Uyuşmazlıklar

Devletler imzalanan anlaşmaların uygulanması ve yorumlanması hususunda uyuşmazlığa düşebilmektedirler. Bir anlaşmanın uygulanması ve yorumlanması anlaşmazlığın ilk çözüm yolu doğrudan müzakeredir. Anlaşmanın 11. maddesi uyarınca; uyuşmazlık, müzakerelerin başladığı tarihten itibaren altı ay içinde bu yöntemle çözümlenemezse, herhangi bir Akit Tarafın talebi üzerine tahkim mahkemesine sunulabilecektir. Böyle bir tahkim mahkemesi her bir vaka için aşağıdaki şekilde oluşturulacaktır. Her bir Akit Taraf tahkim talebinin alınmasından itibaren iki ay içinde, mahkemenin bir üyesini tayin edecektir. Bu iki üye atanmalarından itibaren iki ay içerisinde, Akit tarafların onayıyla atanacak üçüncü bir ülke vatandaşını tahkim mahkemesinin başkanı olarak seçeceklerdir. Bu

durumda taraflar, uyuşmazlığı iş birliği ruhuyla karşılıklı ve adil bir şekilde çözeceklerdir.

"Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşvik anlaşmalarında", tahkim kuruluna başkan seçiminde veya uygulanacak tahkim kuralların belirlenmesinde ortaya çıkabilecek gecikme veya anlaşmazlık halinde sorunun giderilmesi için Uluslararası Adalet Divanı'nın yardımını talep etme hususu da yer almaktadır. (Neştayeva T. N., 1998, s. 44).

Yalnız, herhangi bir taraf hakem seçemezse ya da ülkeler tarafından seçilmiş olan iki hakem üçüncü hakemi seçemezse "Uluslararası Adalet Divanı Başkanı" hakemleri belirler. Fakat, başkan bir sebepten ötürü seçemezse, o zaman onun yerine başkan yardımcısı seçim yapacaktır. Eğer, başkan yardımcısınada seçimi için engel bulunuyorsa, o zaman "Uluslararası Adalet Divanı'nın" en deneyimli ve taraflardan birinin uyuşmaktan olmayan üyesi seçim yapacaktır. ("m.11/4")

Hakemlerin seçiminden sonra taraflar, üç ay içinde anlaşma hükümlerine uymaları için uygulanan usul yasa kurallarını kabul edecek şekilde anlaşmaları gerekmektedir. Anlaşmalarda verilen süreler ülkeden ülkeye göre iki veya üç ay şeklinde değişir, Türkiye ve Rusya Hükümetleri arasındaki imzalanmış yatırım anlaşmasında net bir süre verilmemiştir ve "Hakemler Kurulu'nun" bağımsız olarak hareket edeceklerini belirtilmiştir. ("m.11/5"). (Farhutdinov İ. Z., 1999, s. 244)

Tarafların bir şekilde anlaşmaları durumunda tüm başvuru ve duruşmalar, üçüncü hakem belirlendiği tarihten itibaren sekiz ay içinde yapılmalı ve tamamlanmalıdır. Jüri, tarafların iddialarını ve savunmalarını, son teslim ya da mahkemenin sona erdiği tarihten itibaren iki ay içinde, hangisi daha sonra olursa o tarihten itibaren karara bağlamalıdır. Jüri masraflarının ödemesi taraflarca eşit bir şekilde yapılır. Ancak, jüri, taraflardan birinin masraflarının büyük kısmını ödemesine karar verebilmekte ve bu karar da iki taraf için de bağlayıcı olacağı anlaşmayla belirlenmektedir. (m.11/5).

Yatırımcı ile akit devleti arasındaki yatırım uyuşmazlığının çözülmesinden kaynaklanan sorunlardan biri de tahkim kararı sonucu yatırım uyuşmazlıkları çözme süresinin kısıtlı olmasıdır. Fakat, akit devletlerin kurumsal tahkime karşı böyle bir sınırlama yapma yetkisi yoktur. Kurumsal tahkimde karar alma süreci kurumun iç kurallarına uygun olarak gerçekleştirilir. Ayrıca, taraflar arasındaki ihtilaf uluslararası tahkim kuruluna gönderildiyse ve tahkim yargılaması devam ediyorsa, başka bir uluslararası tahkim komisyonuna başvuru yapamaz. (Neştayeva T. N., 1998, s. 68)

5.6.2 Yatırımcı ile Akit Devlet Arasında Olan Uyuşmazlıklar

Anlaşma sağlamlaştırma açısından uluslararası yükümlülükler ve sorumluluklar getirmesi anlamında önemli hukuki bir rol oynar. Bu yüzden, yatırım uyuşmazlıklarını çözmek için berkitme mekanizmasını kullanılmasına yanıt vermesi “Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşvik anlaşmalarının” asıl özellikleridir. Berkitme mekanizması, tüm ikili yatırım anlaşmalarında vazgeçilemeyecek özellik taşımaktadır.

Burada uyuşmazlık, ev sahibi ülke ile yatırımcı ülke arasında meydana geldiğini izlemekteyiz. Öngörülen anlaşmazlıkların çözümü, genel olarak ikiye ayrılmaktadır:

- Taraflardan biri yurt dışı yatırımcılarla yetkili kurumlar, karşı tarafın hükmi ya da gerçek şahsına icra etmeye yatırım izninin yorumlanması ya da uygulanması sonucu gelen anlaşmazlıklar

- Yatırımların ihlali iddiasıyla ve yatırımlarla ilgili olarak ortaya çıkan uyuşmazlıklar. (Kostunina & Liventsev, 2001, s. 178)

Yatırımcı ile yatırım yapılan ülkeler aralarında meydana gelen anlaşmazlıkların, direk konsolidasyona yol açmak yerine, taraflar arasındaki müzakereler yoluyla çözülmesi gerekmektedir. Çözüm bu şekilde elde edilmezse, kabul edilen ve taraflara sıkı sıkıya bağlanan üçüncü taraf yöntemleri kullanarak sonuca varmaya çalışır. Üçüncü tarafın prosedürleri, uluslararası anlaşmazlıkların diplomatik yollardan dostça girişimlerle çözülmeye çalışılır. (Karabelnikov B. R., 2013, s. 80)

Anlaşmaların genelinde, müzakereler için belirlenen süre kapsamında çözümün bulunamaması durumunda yatırımcılara üç seçenek sunulur. Türkiye ile Rusya Hükümetlerinin ikili yatırım anlaşmasında 10. maddesi uyarınca; 6 ay içinde herhangi kararın alınmaması ve uyuşmazlık ortadan kaldırılmazsa, uyuşmazlık tetkik edilmesi için aşağıdaki mercilere sunulabilecektir:

- yatırımın ülkesinde yapıldığı Akit Tarafın yetkili mahkemesi ya da tahkim mahkemesi,
- Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü (SCC),
- Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu'nun Tahkim Kurallarına (UNCITRAL) göre bu maksatla kurulacak bir tahkim mahkemesi,

Yetkili bir mahkemenin kararı ya da tahkim kararı uyuşmazlığın her iki tarafı açısından kesin ve bağlayıcı olacaktır. Her bir Akit Taraf verilen kararları kendi kanunları çerçevesinde yerine getirmeyi taahhüt edecektir. (Holkina M. G., 2009, s. 86)

2016 yılında, yatırımcılar ve devlet arasındaki uyuşmazlıkların çözümü için prosedür çerçevesinde 62 dava başlatılmıştır. Bu, bir önceki yıla göre daha azdır, ancak 2006-2015 döneminin on yıllık ortalamaya göre daha fazladır (yılıda 49 dava). 1 Ocak 2017 itibarıyla, iyi bilinen anlaşmazlıkların toplam sayısı 767'ye ulaşmıştır. Bugüne kadar, başlatılan bir veya birkaç davada 109 katılımcı ülke bulunmaktadır. Bazı durumlarda olduğu gibi, tahkim gizli tutulabilir, mevcut ve geçmiş yıllardaki gerçek uyuşmazlık sayısı daha yüksek olabilir. 2016 yılında, 41 tahkim anlaşmazlığı hakkındaki kararlar kamuoyuna açıklanmıştır. Usuli aşamada, bu davalarla ilgili kararların yaklaşık yarısı devletler lehine yapılmıştır. Fakat davaların incelenmesinin esasa ilişkin değerlendirme aşamasına ulaştığı durumlarda, çoğunlukla yatırımcılar kazandığını görmekteyiz. (Birleşmiş Milletler, 2017)

5.7 Zararların Tazmini

“Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşvikine ilişkin imzalanan anlaşmalar’a”göre, ev sahibi ülkenin iç karışıklıklarda, olağanüstü hal, kamu düzeninin bozulması veya savaş gibi durumlarda kendi vatandaşlarına tanıdığı hakların aynısını tanımakla birlikte yurt dışı yatırımcılarının zararlarını karşılamak zorundadır. Ticari olmayan riskler olarak da bilinen bu gibi durumlarda, devlet yatırımcılara bir takım haklar, tazminat, kolaylık imkanları tanıyabilir ve zararları telafi etmek için teşvikler sağlayabilir. Bu bağlamda, yatırımcının riskini en aza indirir ve yatırımların inaktif halde kalması önlenmiş olur.

Türkiye ile Rusya arasında gerçekleştirilen “Yatırımların Korunması ve Teşviki anlaşmasının 7. maddesinde” de zararların tazmininin hangi şartlar altında gerçekleşeceği ve ulus kaydı dikkate alınmaktadır. (http://www.ved.gov.ru/mdb/information/investment/bilateral_agreements/)

5.8 Halefiyet

Gelişmiş ülkeler, kendi ülke yatırımcılarının yurt dışında gerçekleştirecekleri yatırımları oluşabilecek zararlara karşı koruma maksadıyla bazı yatırım sigortası teklifinde bulunmaktadır. Böylece, Türkiye ile Rusya arasında imzalanan İkili Yatırım anlaşmasının 9. maddesi uyarınca, Sigortalı bir yatırımcıya diğer Akit Tarafın ülkesindeki yatırımı ile ilişkili olup, ticari olmayan risklere karşı verilmiş bir garanti çerçevesinde ödeme yapan Akit taraflardan biri ya da yetkili temsilcisi; halefiyet gereği, adı geçen yatırımcının tüm haklarından, aynı kapsamda, yararlanır. Bu haklar, ikinci Akit Tarafın mevzuatı çerçevesinde kullanılır. (<https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK018292&jsess>

5.9 Şeffaflık ve İstikrar Kaydı

Şeffaflık, karşılıklı olarak imzalanan anlaşmaları etkileyebilecek kanunlar, yönetmelikler ve kuralların yayınlanmasından karşı tarafın haberdar olması şeklinde açıklanmaktadır.

İstikrar kaydı, ev sahibi ülkenin egemenlik hakkına dayanan anlaşma sonrasında imzalanan anlaşmayı olumsuz yönde etkileyen bazı idari eylemlerin mevzuatta değişiklik yapamayacağı, ancak olumlu değişikliklerle dikkate alınabilmektedir.

Türkiye-Rusya “İkili Yatırım Anlaşmasının 5. maddesinde” istikrar kaydına ilişkin bilgiler yer almaktadır. (<https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK018292&jsessionid=4qdocDR5JnZCQftctpgIQ9e4wPBF5DZhSdKvt9PGvYCqtiqM2AJL!146676065>)

5.10 Anlaşmanın Uygulanması, Yürürlüğe Girme ve Süresi

Türkiye ile Rusya arasında imzalanan anlaşmanın 13.-14. maddelerinde, anlaşmanın hangi usullerine göre yürürlüğe gireceklerini, geçerlilik süresini, değiştirilebilme şartlarını ve yürürlükten kaldırılırsa yatırımları nasıl etkileyeceğini belirtmektedir.

Genel olarak anlaşmaları 10 veya 15 yıllık bir zaman dilimi içerisinde geçerlilik süreleri bulunmaktadır. Belirlenen bu sürenin bitiminde taraf devletlerden herhangi birisi anlaşmanın sonlandırılmasına ilişkin herhangi bir talepte bulunmaz ise anlaşma devam etmektedir. (Elkis, Guzman, & Simmons, 2004, s. 47)

Anlaşmanın yürürlüğe girebilmesi için gerekli izinlerin ve yasal kurumlar tarafından gerçekleştirilmesi gereken işlemlerin tamamlanması neticesinde karşı tarafa yazılı şekilde bildirim gönderilmektedir. Gönderilen yazılı bildirim karşı tarafça kabul edildiği tarihte anlaşma yürürlüğe girmektedir (m.14/1).

Belirtilen diğer anlaşmalarda da olduğu gibi bu anlaşmada da taraflar arasında gerçekleştirilecek olan yazışmalar neticesinde değiştirilmesi mümkündür. Değişiklik, tarafların, değişiklik yapılması için gerekli olan ve yürürlüğe girmesi için tüm iç formalitelerin tamamlandığını bildirmekle mümkündür. Ayrıca anlaşmanın son bulması durumunda, son bulmasından önceki tarihlerde yapılmış

veya gerçekleştirilmiş yatırımları içeren anlaşmanın hükümleri, sona erme tarihinden itibaren on beş yıl daha yürürlükte kalmaktadır.

SONUÇ

Ekonomik rekabetin ve bölgesel entegrasyonun büyük önem kazandığı günümüz dünyasında yeterli kaynağı olmayan, gelişmiş ülkelerle belirli bir entegrasyona tabii olmamış veya ticari bakımdan ilişki kurmamış ülkeler yabancı sermaye konusunda oldukça zayıftırlar.

Yabancı sermayenin bütün hatlarıyla ele alınarak uluslararası anlamda koruma altına alındığı hiç bir anlaşma bulunmamaktadır. Bu bağlamda gelişmekte olan ülkelerin yabancı sermayeyi ülkelerine çekebilmesi için ekonomik ve siyasi durumunun istikrarlı olması gerekmektedir.

Yatırımların korunması, ülkelerin ortak değerinin olması nedeniyle her ülke yatırım ilişkisine girmek istediği diğer ülkeyle yatırımların korunması ve teşvikine ilişkin anlaşma imzalaması gerekmektedir. Bu anlaşmaların imzalanabilmesi için de Rusya Federasyonu yabancı sermayenin ülkesine gelmesini sağlamak için öncelikle mali ve hukuki tedbirlerin alınarak yabancı yatırımın önündeki bürokratik engellerin kaldırılması gerekmektedir.

Ayrıca, Rusya ekonomi piyasasında ihtiyaç duyulan yatırım planlama uzmanları, avukatlar, profesyonel yöneticiler, muhasebeciler gibi elemanları yeterli sayıda bulunması, yabancı yatırımcıların yönlendirilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Son yıllarda Rusya Federasyonu'nun yürütmekte olduğu dış politika sonucunda ülkeye yapılan yabancı yatırım sayısı artmıştır. Mevcut sorunların olmasına göre Rusya Federasyonu'nun serbest piyasada faaliyet gösterme çabaları ve yasal normlara olan duyarlılıkları sonucu yabancı yatırımcı sayısında artışa neden olmuştur.

Ayrıyetten, sahip olduğu kimyasal sanayi ürünleri, tarım sektörü ve başka doğal kaynaklar ile yurt dışı yatırımcılar için alımlı bir ülkedir.

Çalışmamızda Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu Hükümetleri aralarında imzalanan "Yatırımların Korunması ve Teşvikine ilişkin anlaşma" incelendiğinde ekonomik bakımdan fazla ayrıntıya yer verilmeden daha çok hukuki açıdan önem verildiği belirtilmiştir.

Kaynaklar:

- Anufriyeva, L., & Skaçkov, N. (1998). *Yabancı Tüzel Kişiler: Rusya'da Hukuki Durumu*. RY. S. 2.
- Asoskov A. V. (2002). *Uluslararası Ticaret İçinde Tüzel Kişilerin Katılım Yasal Formları*. Moskova.
- Badmaeva N. A. (2012). *Özel uluslararası hukukta yabancı yatırımların eşit muamelesi*. Moskova: Tez.
- Birleşmiş Milletler. (2017). *Dünya Yatırım Raporu*. Cenevre.
- BOGATIREV A. D. (1992). *Yatırım Hukuku*. Moskova.
- Boguslavskiy M. M. (1996). *Yabancı Yatırımlar: Hukuki Düzenleme*. Moskova.
- Chelikel, A., & Gelgel, G. (2017). *Yabancılar Hukuku*. İstanbul.
- Danelyan A. A. (2016). *YABANCI YATIRIMLARIN ULUSLARARASI VE YASAL DÜZENLENMESİ*. Moskova: Tez.
- DORONINA, N. G., & SEMILUTINA, N. G. (2011). *Özel Uluslararası Hukuk ve Yatırımlar*. Moskova.
- Drozdova V. V. (2012). *RUSYA FEDERASYONUNDA YATIRIM İKLİMİ: ULUSAL EKONOMİDE YATIRIM SORUNLARI*. Makale, Finans Dergisi.
- Elkis, Z., Guzman, A., & Simmons, B. (2004). *Competing for Capital: The Diffusion of Bilateral Investment Treaties 1960-2000*. Chicago: University of Illinois.
- Farhutdinov İ. Z. (1999). *Uluslararası anlaşmalar, yatırım uyumsuzluklarının çözümü için bir kaynak olarak*. St. Petersburg: Uluslararası Hukuk Rus Yıllığı.
- Farhutdinov İ. Z. (2009). *Uluslararası Yatırım Hukuku: Doktrin Sorunları - Yabancı Yatırımların Korunmasında Yasal Garantiler*. MJMP N 4 (76).

- Günday Ecer E. (2008). *Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Çalışmaları ve Avrupa Birliği Uygulamaları*. Ankara: Avrupa Birliği Uzmanlık Tezi.
- Gilmundinov V. M. (2016). *Eğitimsel-yöntemsel kompleks*. Novosibirsk.
- Goluboviç A. D. (1993). *Rusya'da Yabancı Yatırımlar*. Moskova: Yasal Düzenleme.
- Hasan S. (2002). *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Gelişmekte Olan Ükelere Yönlendirici Politikalar*. Dış Ticaret Dergisi, Sayı: 26.
- Hayrullina A. M. (2012). *YATIRIM SÖZLEŞMESİ: KAVRAM VE SÜREKLİ KOŞULLAR*. Gramota, Makale.
- Holkina M. G. (2009). *Yatırımcıların Menkul Kıymet Piyasalarında Korunması*. Vladivostok: Tez.
- Ivanov, V. A., Golovastova, T. İ., & Dibov, A. M. (2009). *Yabancı Yatırımlar*. İzhevsk: Seminer notları.
- Kırlı D. D. (2004). *ÇOK TARAFLI YATIRIM GARANTİ KURULUŞU (MIGA) VE YABANCI YATIRIMLARIN POLİTİK RİSKLERE KARŞI KORUNMASI*. Ankara: Yüksek Lisans Tezi .
- Kar, M., & Kara, M. A. (2003). *Türkiye'ye Yönelik Sermaye Hareketleri ve Krizler*. Dış Ticaret Dergisi, Sayı 29.
- Karabelnikov B. R. (2013). *Uluslararası Ticari Tahkim*. Moskova.
- Kartal B. (2016). *ENERJİ ŞARTI ANLAŞMASI ÇERÇEVESİNDE UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ VE STOCKHOLM TİCARET ODASI TAHKİMİ*. Ankara: YÜKSEK LİSANS TEZİ.
- Kireev A. P. (2001). *Uluslararası Ekonomi*. Moskova.
- Koçemasova A. V. (2013). *Küreselleşmiş Ekonomide Doğrudan Yabancı Yatırım Çekme Dünya Deneyimi*. Habarovsk: Makale.

- Kostunina, G. M., & Liventsev, N. N. (2001). *Yabancı Yatırımların Düzenlemesinin Uluslararası Tecrübesi*. Moskova.
- Koveşnikov M. E. (2001). *Rusya Federasyonu'nda Yabancı Yatırımların Yasal Düzenlemesi*. Moskova.
- Lisitsa V. N. (2003). *Uluslararası yatırım anlaşmaları (sözleşmeler)*. Novosibirsk: Tez.
- Marişeva N. İ. (1998). *Rusya'nın Diğer Devletlerle Bağladığı Anlaşmalar Üzere Hukuki Yardım ve Onun Gelişme Eğilimi*. Saint-Petersburg: REMP.
- Matulis N. P. (2003). *Bağımsız Devletler Topluluğu'nda (BDT) yabancı yatırımların uluslararası yasal düzenlemesi: Rusya Federasyonu ve Kazakistan Cumhuriyeti örneğinde*. Moskova: Tez.
- Neştayeva T. N. (1998). *Yabancı Kişilerin Rusya Federasyonunda Mahkeme Korunması*. Moskova: Dava ve tahkim uygulaması.
- Petrosyan S. A. (2015). *ERMENİSTAN CUMHURİYETİ EKONOMİSİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE YABANCI YATIRIM STRATEJİSİ*. Moskova: Tez.
- Popova, A. B. (1998). *Uluslararası Özel Hukuk*. Moskova: Metodik Açıklama.
- Pushkin A. (2012). *Rusya Federasyonunda Yabancı Yatırımların Yasal Düzenlenmesi*. Moskova: Alpina Publisher.
- Rogova E. V. (2016). *EKONOMİK FAALİYET ALANINDA SUÇLAR İÇİN CEZA SORUMLULUĞU*. Vestnik, Makale.
- SÖNMEZOĞLU F. (2000). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*. İstanbul.
- Selçuk, E. Ö., & Kemal, D. M. (2005). *Geçiş Ekonomileri ve Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermayenin Dinamikleri*. N 953: Atatürk Üniversitesi yayınları.
- Semoçkina M. A. (2013). *Rusya Federasyonunda Yabancı Yatırımların Yasal Düzenleme Kaynakları*. Moskova: Makale.

- Shagurin, S. V., & Shimko, P. D. (2008). *Ulusötesi Şirketin Ekonomisi*. St. Petersburg: Ders Kitabı.
- Shevchenko L. M. (2008). *RUSYA FEDERASYONUNUN EKONOMİSİNDE YABANCI YATIRIMLARIN GEÇMİŞİ TARİHİ*. TGU Bülteni, 5. Baskı.
- Shokirov İ. Z. (2016). *Rusya Ekonomisinde Yabancı Yatırımların Rolü*. Krasnoyarsk: Bilimsel çalışmalar.
- Suleymanov A. V. (2013). *Rusya ve Türkiye Ticaret Ekonomik İşbirliği*. Moskova: Haberci RUDN N 2.
- Şensöz Malkoç E. (2015), *International Investment And Dispute Resolution Methods In Turkey With Regard To Russian Investors*. (s.108-116), Contemporary Studies In Law, ISBN 978-3-946305-02-6, Ehrmann Verlag, Germany.
- Tadevosyan G. G. (2009). *Yabancı Yatırımcı Kavramı, Uluslararası Özel Hukuk Sorunları*. Makale.
- Tekinalp G. (2003). *Türk Yabancılar Hukuku*. İstanbul.
- Tiryakioğlu B. (2001). *Doğrudan Yabancı Yatırımlara İlişkin Uluslararası Düzenlemeler*. Ankara.
- Tiryakioğlu, B. (2003). *Doğrudan Yatırımların Uluslararası Hukukta Korunması*. Ankara.
- Unlu T. (2009). *EŞİTLİK İLKESİ VE POZİTİF AYRIMCILIK*. Konya: Yüksek Lisans Tezi.
- Vlasov D. S. (2016). *Rus Sanayi İşletmelerinin Yatırım Stratejileri*. Moskova: Tez.
- Yevstigneev V. R. (2002). *Dünyada ve Rusya'da portföy yatırımları*. Moskova: Editorial.
- Yuhimenko, Y. M., & Pavlenko, V. A. (2010). *Yatırım Yönetimi*. Novosibirsk.
- ZVEKOV V. P. (1999). *Yabancı Yatırımlar*. Moskova .

Zvekov V. P. (2001). *Uluslararası Özel Hukuk*. Moskova: Ders notları.

İnternet Kaynakları:

Doğrudan Yabancı Yatırımların Rusya Ekonomisine Aktarılması Politikaları, Analitik Mektup.

http://www.budgetrf.ru/Publications/Magazines/bea/analysis/2000/bea12092000_2rept/bea12092000_2rept000.htm adresinden alındı

<http://excluzival.ru/info/articles/n338/>.

<http://finuni.ru/rol-inostr-invest-v-ekonomike-rossii/#5-konsultativnyy-sovet-po-inostrannym-investitsiyam>. *Yabancı yatırımın Rusya ekonomisindeki rolü.* Finans Üniversitesi: www.finuni.ru adresinden alındı

<http://government.ru/orders/selection/401/29849/>.

<http://m.government.ru/news/7646/>.

<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102143403&intelsearch=%D2%E0%EC%EE%E6%E5%ED%ED%FB%E9+%EA%EE%E4%E5%EA%F1>.

<http://ur-consul.ru/Bibli/Natsionaljnaya-ekonomika.html#Q-9404-Kratkaya-bibliografiya>.

http://www.cakmak.av.tr/articles/Banking_Finance/10_Soruda_YKTK_Anlasmlari.pdf.

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_102/.

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_16283/.

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_16283/.

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_32881/.

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_52144/.

http://www.mid.ru/foreign_policy/international_contracts.

http://www.mid.ru/foreign_policy/international_contracts/2_contract/-/storage-viewer/bilateral/page-257/47401.

<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18598.pdf>.

http://www.ved.gov.ru/mdb/information/investment/bilateral_agreements/.

http://www.ved.gov.ru/mdb/information/investment/bilateral_agreements/
adresinden alındı

<https://rg.ru/2002/07/31/inostr-dok.html>.

<https://treaties.un.org/pages/showDetails.aspx?objid=080000028012a925>.

<https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-018292,&jsessionid=4qdocDR5JnZCQftctpgIQ9e4wPBF5DZhSdKvt9PGvYCqtiqM2AJL!146676065>.

https://www.energo-konsultant.ru/sprav/energосnabzheni/tarifnatehprisoedinenie/plata_za_tehnologicheskoe_prisoedinenie_v_Moskve/.

https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/18-trims.pdf.

https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/26-gats.pdf.